

Mordet på præsident Kennedy i den kollektive erindring

AF
REGIN SCHMIDT

Præsident John F. Kennedy blev dræbt af skud, da han i en åben limousine var på vej gennem Dallas, Texas, den 22. november 1963. De dræbende skud faldt kl. 12.30, da præsidentens kortege befandt sig på Elm Street ved Dealey Plaza, en plads omgivet af en jernbaneoverføring, græsskråninger, træer og bygninger. Texas' guvernør, John Connally, der sad foran præsidenten, blev alvorligt såret, mens præsidentens hustru, Jacqueline Kennedy, slap uskadt. Blot en time og tyve minutter senere anholdt Dallas' politi Lee Harvey Oswald, mistænkt for at have skudt og dræbt en politimand, J.D. Tippit. Oswald var en 24-årig tidligere marinesoldat og afhopper til Sovjetunionen, der betegnede sig selv som marxist og tilhænger af Castros kommunistiske regime på Cuba. Oswald var ansat i skolebogslageret Texas School Book Depository, der lå ved drabsstedet, og Dallas' politi og forbundspoliet FBI indhentede så mange beviser mod Oswald, at han blev anklaget for også at have myrdet præsidenten.¹ Han fik imidlertid ikke mulighed for at forsvare sig i retten, for to dage senere, den 24. november, blev han skudt i politihovedkvarterets parkeringskælder af Jack Ruby, ejer af stripteasebarer, der havde forbindelse til mafiaen, og som i en periode havde fungeret som meddeler for FBI. Efter Oswalds død erklærede den offentlige anklager i Dallas, at Oswald uden nogen tvivl var den skyldige i mordet på præsidenten, og at sagen dermed var luk-

Tak til lektor Rasmus Mariager, Saxo-Instituttet, Københavns Universitet, for en kritisk gennemlæsning og gode råd.

¹ Dallas Police Departments sagsakter om præsidentmordet er optrykt som Commission Exhibit No. 2003 i *Hearings Before the President's Commission on the Assassination of President John F. Kennedy*, Washington, D.C., 1964, bind 24, s. 195-404.

ket.² Men takket være Oswalds voldsomme endeligt i politiets varetægt begyndte tvivlen og spekulationerne hurtigt at brede sig.³

Indledning

I forbindelse med arbejdet med en biografi om præsident John F. Kennedy⁴ rejste det spørgsmål sig, hvorfor den amerikanske befolkning har været så optaget af mordet på præsidenten i Dallas i de mere end halvtreds år, der er forløbet siden. Det er blevet anslået, at der er blevet udgivet omkring ét tusinde bøger om mordet⁵ og et utal af artikler foruden film, tv-serier og dokumentarprogrammer. Begivenhederne i Dallas indtager en fremtrædende plads i nationens kollektive hukommelse med egne erindringssteder, og årsdagen højtideligholdes med faste ritualer. Indholdet af den kollektive fortælling har været omstridt, og enkeltpersoner, medierne, det politiske system, interesseorganisationer og forskningsinstitutioner har søgt at forme indholdet.

Art Simon har i sin analyse af Kennedy-mordet i populærkulturen påpeget, at det vigtigste aspekt ikke var omstændighederne ved drabet, men den efterfølgende debat om, hvordan drabet skulle „frames“ eller forklares.⁶ Formålet med denne artikel er at undersøge, hvordan den kollektive erindring om mordet har ændret sig over tid; hvilke konkurrerende fortællinger der har kæmpet om at bestemme indholdet, og hvem der har promoveret dem; hvordan samfundsudviklingen har påvirket processen; og hvad formålene med fortællingerne har været.⁷ Den kollektive erindring om præsidentmordet vil blive analyseret ud fra fire vinkler eller måder at tolke begivenheden på: Statslige undersøgelser (der har været fem større og flere mindre), den offent-

² *Hearings*, bind. 24, s. 819-829.

³ Den første Gallup-måling, foretaget 22.-27. november 1963, viste, at 52 % af de adspurgte mente, der var tale om en sammensværgelse, mens 29 % af de adspurgte troede, at Oswald havde handlet på egen hånd (George Gallup (red.): *The Gallup Poll*, New York 1972, s. 1854).

⁴ Regin Schmidt: *Den perfekte præsident. En biografi om John F. Kennedy*, København 2012.

⁵ Vincent Bugliosi: *Reclaiming History. The Assassination of President John F. Kennedy*, New York 2007, s. xiv.

⁶ Art Simon: *Dangerous Knowledge. The JFK Assassination in Art and Film*, Philadelphia 2013, s. 5.

⁷ Artiklen beskæftiger sig ikke med diskussionen om drabet som udtryk for USA's tab af uskyld, eller hvad begivenheden betød for nationens udvikling i 1960'erne. Om det kontrafaktiske spørgsmål om, hvad der ville være sket, hvis Kennedy havde overlevet, se i øvrigt Helle Porsdam: „Camelots endeligt. Da Kennedy myten døde“, *Den Jyske Historiker*, Julenummer 2001, s. 55-63.

lige debat, populærkulturen og symboler/ritualer (erindringssteder/højtidligheder).⁸ Artiklen er inspireret af studier om, hvordan den kollektive erindring om amerikanske præsidenter er blevet konstrueret og har ændret sig over tid.⁹ Der findes ikke noget studie, der omhandler alle aspekter af den kollektive erindring om præsidentmordet: Barbie Zelizer fokuserer på, hvordan journalisterne benyttede begivenheden til at legitimere fagets autoritet,¹⁰ Art Simon har beskrevet mordet i populærkulturen,¹¹ og Stephen Fagin har undersøgt konstruktionen af et centralt erindringssted, The Sixth Floor Museum, men værket fokuserer på den lokale debat i Dallas.¹²

I det følgende vil begrebet *kollektiv erindring* blive anvendt i betydningen befolkningens fælles hukommelse eller minde om fortiden, som er identitetsskabende, f.eks. i forhold til nationalt tilhørsforhold, og dermed skaber et forestillet fællesskab. Den kollektive erindring er en konstruktion, som selektivt udvælger de elementer, der kan anvendes til at producere en fortælling, der giver mening. Denne mening har et formål („a usable past“) såsom at legitimere et politisk projekt eller give mening til en tragedie. Erindringen påvirkes af sin samtid og ændrer sig over tid, for indholdet af fortællingen er hele tiden udfordret („contested“), og der foregår en kontinuerlig kamp mellem forskellige aktører og institutioner om at bestemme indholdet. Med *erindringssteder* menes de konkrete og symbolske steder, der fungerer som symboler på den kollektive erindring. Erindringssteder som krigsskuepladser, krigskirkegårde eller krigsmuseer er konstruktioner, der skal vise beskueren, at nationale præstationer var ofrene værd.¹³ Mi-

⁸ Den kollektive erindring om Kennedy-mordet var et transatlantisk fænomen; monografier, artikler og film/tv-serier blev publiceret på samme tid i USA/Canada og Vesteuropa (især Storbritannien). Troen på en konspiration var fra begyndelsen mere udbredt i Vesteuropa end i USA, og amerikanske skeptikere fandt støtte uden for USA. Der vil i det følgende derfor blive henvist til både amerikanske/canadiske og vesteuropæiske titler.

⁹ Edward G. Lengel: *Inventing George Washington. America's Founder, in Myth and Memory*, New York 2011; Joan Waugh: *U.S. Grant. American Hero, American Myth*, Chapel Hill 2009; Phillip G. Payne: *The Public Memory of Warren G. Harding's Scandalous Legacy*, Akron, Ohio 2009; David Greenberg: *Nixon's Shadow. The History of an Image*, New York 2003.

¹⁰ Barbie Zelizer: *Covering the Body. The Kennedy Assassination, the Media, and the Shaping of Collective Memory*, Chicago 1992.

¹¹ Simon: *Dangerous Knowledge*.

¹² Stephen Fagin: *Assassination and Commemoration. JFK, Dallas, and The Sixth Floor Museum at Dealey Plaza*, Norman, Oklahoma, 2013.

¹³ Se f.eks. Bernhard Eric Jensen: „Erindring“, „Erindringsfællesskab“, „Erindringshistorie“ og „Kollektiv erindring“ i Tønnes Bekker-Nielsen, m.fl.: *Gads*

chael Kammen har tilføjet to aspekter, som han mener, er kendetegnende for konstruktionen af USA's kollektive erindring. I forhold til den øvrige vestlige verden har statsmagten i USA spillet en mindre rolle i processen. I stedet har private aktører været en vigtig drivkraft i udviklingen af den moderne patriotisme i årtierne frem til 1. Verdenskrig og den tilhørende fælles erindring. I tiden efter 2. Verdenskrig er det især den folkelige populærkultur, der har formidlet den kollektive erindring. De fleste amerikanere har således deres viden om fortiden fra fjernsynet og Hollywood, der viderekolporterer nationale myter og fortællinger.¹⁴

Den liberale fortælling, 1963-1964

Præsident Kennedy blev myrdet på et tidspunkt, hvor den såkaldte liberale konsensus indtog en hegemonisk position blandt nationens opinionsdannere. Denne verdensanskuelse var udformet af og havde sine fremmeste talsmænd hos en lille elite af intellektuelle og kommentatorer bosiddende i det nordøstlige USA's toneangivende byer: New York City, Washington, D.C., og Boston.¹⁵ Denne elite hævdede, at USA's historie havde været præget af fælles liberale værdier, og at nationen derfor havde undgået grundlæggende ideologiske konflikter.¹⁶ De tilbageværende samfundsproblemer var af mindre betydning og kunne løses ved hjælp af mindre justeringer af det eksisterende system. Samfundet skulle derfor ledes af en teknokratisk elite, som rationelt og pragmatisk førte nationen mod nye horisonter.¹⁷ Den desillusionerede marxist Daniel Bell fangede tidsånden, da han i 1960 erklærede „the

Historieleksikon, København 2001, s. 154-155, 369; Nils Arne Sørensen, „Erindringssteder“, smst., s. 155.

¹⁴ Michael Kammen: *Mystic Chords of Memory. The Transformation of Tradition in American Culture*, New York 1991, s. 3-39. Den første del af titlen stammer fra præsident Abraham Lincoln, der under Den amerikanske Borgerkrig (1861-65) overvejede, hvordan man efter krigen kunne sammenføre den splittede befolkning i et nationalt fællesskab ved at få den til at tro på nationen som en religion. Således er der et civilreligiøst skær over amerikansk nationalisme, hvor nationen mindes og hyldes med religiøse ritualer og symboler, til trods for den formelle adskillelse af kirke og stat.

¹⁵ Allen J. Matusow: *The Unraveling of America. A History of Liberalism in the 1960s*, New York 1984, s. 3-6. En indsigtfuld analyse af dette emne er Godfrey Hodgson: *In Our Time. America From World War II to Nixon*, London 1977, s. 67-152.

¹⁶ Richard Hofstadter: *The American Political Tradition and the Men Who Made It*, New York 1948; Louis Hartz, *The Liberal Tradition In America*, San Diego (1955) 1991.

¹⁷ John Morton Blum: *Years of Discord. American Politics and Society, 1961-1974*, New York 1991, s. 10-12.

end of ideology“.¹⁸ Dette var også årene, hvor eliten dyrkede „the cult of the presidency“: den rationelle, fornuftige og følelsesløse leder, der efter at have modtaget alle informationer fra bureaukratiet og de bedste råd fra eksperterne traf de bedste beslutninger for nationen. John F. Kennedy var for den liberale elite inkarnationen af den ideelle leder, og hans håndtering af Cubakrisen blev et skoleeksempel på en rationel beslutningsproces.¹⁹

Hvis den liberale elite hyldede den energiske og beslutsomme leder, afskyede og frygtede den masserne. Dette var tiden, hvor sociologerne med bekymring talte om „mass man“ og „the lonely crowd“, det moderne menneske, der havde mistet sin identitet og sit tilhørsforhold, og således, hed det, var modtagelig for budskaberne fra demagoger og ekstreme ideologier. De liberale var påvirket af erfaringerne med mellemkrigstidens massebevægelser som fascismen, nazismen og kommunismen, og de så senator Joseph McCarthy som et hjemligt udtryk for en irrationel massebevægelse.²⁰ Førrende historikere og sociologer som Richard Hofstadter, Daniel Bell og Seymour Martin Lipset var enige om, at mccarthyismen skyldtes marginaliserede befolkningsgrupper, der led af statusangst, og som i kommunisterne fandt en bejlig syndebuk. Uden smålig skelen til forskelligheder slog de konservative (som de nedsættende kaldte for „pseudo-conservatives“) sammen med højreekstreme grupper som John Birch Society og kaldte dem for „the radical right“.²¹ Denne tolkning sygeliggjorde („paranoid style“) alle politiske grupperinger til højre for den herskende liberale konsensus. Under Kennedy-regeringen var pressen blevet opmærksom på eksistensen af „the radical right“, og regeringen foretog en undersøgelse af fænomenet.²²

18 Daniel Bell: *The End of Ideology. On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties*, Cambridge, Massachusetts, (1960) 1988.

19 Christopher Lasch: „The Life of Kennedy’s Death“, *Harper’s*, oktober 1983, s. 32-34; Theodore H. White: *The Making of the President 1960*, New York (1961) 1962, især s. 438-458; William Manchester: *Portrait of a President*, New York (1962) 1964; Hugh Sidey: *John F. Kennedy, President*, Greenwich, Conn. (1963) 1964; Robert F. Kennedy: *Thirteen Days. A Memoir of the Cuban Missile Crisis*, New York (1969) 1971.

20 David Riesman with Nathan Glazer & Reuel Denney: *The Lonely Crowd. A Study of the Changing American Character*, New Haven (1950) 1969; Matusow: *The Unraveling of America*, s. 6-8.

21 Bell: *The End of Ideology*, s. 103-123; Richard Hofstadter: *The Paranoid Style In American Politics and Other Essays*, Cambridge, Mass., (1964) 1996, s. 3-141; Daniel Bell (red.): *The Radical Right*, 3rd. Edition, New Brunswick & London (1955) 2002.

22 Niels Bjerre-Poulsen: *Right Face. Organizing the American Conservative Move-*

Den liberale elite var således forud disponeret til at skyde skylden for præsidentmordet på det radikale højre. Flere forhold gjorde en sådan forklaring mulig. Under Kennedy-regeringen var hvide sydstatsracisters modstand mod den sorte borgerrettighedsbevægelse blevet stadig mere voldelig, og Ku Klux Klan havde fået nyt liv som en terrororganisation. Dallas var særligt berygtet som tilholdssted for højreekstreme grupperinger. En af deres helte, tidligere general Edwin Walker, boede her, ligesom John Birch Society havde tilhængere i byen.²³ Under valgkampen i 1960 var Kennedys vicepræsidentkandidat, Lyndon Johnson, blevet chikaneret af en højreekstrem pøbel, og en måned før Kennedys ankomst var USA's FN-ambassadør, Adlai Stevenson, blevet overfaldet af højreekstreme aktivister. I dagene frem til præsidentbesøget blev løbesedler med præsidentens kontrafej og overskriften „Wanted for Treason“ uddelt i Dallas, og om morgenen den 22. november bragte *The Dallas Morning News* en helsides annonce med en sort kant, der anklagede Kennedy for at være eftergivende over for kommunisterne.²⁴

Fortællingen om, at Kennedy, den visionære leder, var faldet som et offer for denne stemning af had og intolerance, fik sin form i dagene efter drabet. En uge efter Dallas gav præsidentens enke et interview til Theodore White, hvor hun sammenlignede Kennedys korte præsidenttid med legenden om kong Arthur og ridderne om det runde bord, og dermed var myten om Camelot, den korte periode, hvor alt havde syntes muligt, født.²⁵ Det første år efter drabet blev den afdøde præsident mindet med en ny halvdollar, fik byer, bjerge, lufthavne, gader, pladser og NASA's rumcenter opkaldt efter sig, og hans grav med den evige flamme på Arlington-kirkegården ved Washington, D.C., blev besøgt af otte millioner sørgende.²⁶ Dokumentarprogrammer og lp-plader holdt erindringen om den karismatiske leder i live,²⁷ mens

ment 1945-65, Kbh. 2002, s. 185-201.

²³ Om John Birch Society og Edwin Walker se Jonathan M. Schoenwald: *A Time for Choosing. The Rise of Modern American Conservatism*, New York & Oxford 2001, s. 62-123.

²⁴ *Report of the President's Commission on the Assassination of President John F. Kennedy*, Washington, D.C., 1964, s. 292-299.

²⁵ Theodore H. White: „For President Kennedy. An Epilogue“, *Life*, John F. Kennedy Memorial Edition (29. november 1963). White har berettet om sin rolle i konstruktionen af Camelot-myten i Theodore H. White: *In Search of History. A Personal Adventure*, New York (1978) 1979, s. 518-525.

²⁶ „And Then It Was November 22 Again“, *Newsweek*, 30. november, 1964, s. 19-22.

²⁷ *John Fitzgerald Kennedy. A Memorial Album*, New York n.d.; *John F. Kennedy. The Presidential Years 1961-1963. A Documentary*, New York n.d.; *The Making of the President 1960*, New York n.d.

de første biografier af Kennedys rådgivere Arthur M. Schlesinger, Jr., og Theodore Sorensen befæstede Camelot-skolens hegemoni.²⁸

Samtidig fik konstruktionen af den liberale fortælling om drabet sin endelige form. Højesteretspræsident Earl Warren, som blev udpeget som formand for den føderale undersøgelseskommission, fastslog i sin mindetale ved Kennedys bære den 24. november, at „some misguided wretch“ var blevet påvirket af „forces of hatred and malevolence“ til at myrde præsidenten, og han beklagede „the hatred that consumes people, the false accusations that divide us, and the bitterness that begets violence.“²⁹ Kennedys efterfølger, Lyndon B. Johnson, anslog samme tone i sin første tale til kongressen, hvor han opfordrede nationen til at: „put an end to the teaching and the preaching of hate and evil and violence. Let us turn away from the fanatics of the far left and the far right, from the apostles of bitterness and bigotry, from those defiant of law, and those who pour venom into our Nation’s bloodstream“.³⁰ Kommentatoren Kenneth Crawford var enig i, at ekstremisterne på den yderste højre- og venstrefløj havde skabt et klima af had, som havde påvirket „a twisted mind“.³¹ Fortællingen om det lille udskud, der blev påvirket af den hadske stemning, blev viderebragt af Camelot-historikerne. Således betegnede Schlesinger Dallas som en by fuld af hysteri og vold, „and its atmosphere was bound to affect people who were already weak, suggestible and themselves filled with chaos and hate“.³² Den endelige version af den liberale fortælling var William Manchesters *The Death of a President*, den autoriserede for-

²⁸ Arthur M. Schlesinger, Jr.: *A Thousand Days. John F. Kennedy in the White House*, London 1965; Theodore C. Sorensen, *Kennedy*, London 1965.

²⁹ „Eulogies to the Late President Kennedy. Delivered in the Rotunda of the United States Capitol, November 24, 1963“, Earl Warren, Chief Justice of the United States, John F. Kennedy Presidential Library & Museum, <http://www.jfk-library.org/Research/Research-Aids/Ready-Reference/JFK-Fast-Facts/Eulogies.aspx> (7.5.2015).

³⁰ „President Lyndon B. Johnson’s Address Before a Joint Session of the Congress, November 27, 1963“, Lyndon B. Johnson Library, <http://www.lbjlib.utexas.edu/johnson/archives.hom/speeches.hom/631127.asp> (8.5.2015). United States Information Agency producerede en dokumentarfilm om Kennedy til fremvisning i udlandet; den fremstillede ham i modsætning til befolkningen (som ikke forstod sig på verdens komplicerede konflikter og ofte lod sig påvirke af følelser) som en rationel og idealistisk leder, mens Oswald blev betegnet en antiautoritær enspænder (*Years of Lightening, Days of Drums*, United States Information Agency, 1964. Written and Directed by Bruce Herschensohn).

³¹ Kenneth Crawford: „The Enemies He Made“, *Newsweek*, 2. december, 1963, s. 19. Se også Lasch: „The Life of Kennedy’s Death“, s. 34-36.

³² Schlesinger, Jr.: *A Thousand Days*, s. 865; se også Sorensen: *Kennedy*, s. 749-750.

tælling om drabet bestilt af Kennedy-familien. Ifølge Manchester var Oswald en sølle taber, der var påvirket af den hadske stemning, som det yderste højre havde skabt i Dallas. Han besluttede at myrde Kennedy, da han aftenen forinden blev afvist af sin hustru, for dermed at bevise, at han var en rigtig mand.³³

Den liberale fortællings argumentation indebar, at Oswalds eventuelle politiske motiver blev nedtonet, og at hans mulige psykiske ustabilitet blev fremhævet. Der var således en tendens hos de ledende opinionsmagere til at sygeliggøre den formodede gerningsmand. Dertil kom, at de politiske beslutningstagere havde en interesse i at undgå en forværring af forholdet til Sovjetunionen. Det var kun lidt mere end et år efter, at de to supermagter havde været på kanten af en atomkrig under Cubakrisen. Præsident Johnsons rådgivere blev hurtigt enige om, at det var utænkeligt, at den sovjetiske ledelse skulle have beordret mordet på USA's præsident,³⁴ og den amerikanske ambassadør i Moskva, Foy Kohler, opfordrede regeringen til at nedtone beskrivelsen af Oswald som marxist og i stedet fremstille ham som en galning af hensyn til forholdet til Sovjetunionen.³⁵ Da den assisterende offentlige anklager i Dallas erklærede, at Oswald ville blive sigtet for at have myrdet præsidenten som et led i den kommunistiske verdensomspændende sammensværgelse, anmodede Det hvide Hus indtrængende den offentlige anklager om at indstille al snak om en kommunistisk involvering.³⁶ Nyhedsmagasinet *Newsweek* var hurtig til at tilslutte sig den liberale fortælling. I sin første udgave efter drabet fastslog bladet, at Oswald ikke var drevet af politiske motiver, men led af paranoia,³⁷ og kort efter benyttede bladet en psykiatrisk vurdering, foretaget da Oswald var 13 år gammel, til at betegne ham som „a dangerous psychopath“.³⁸ Warren-kommissionen, der med højesteretspræsidenten i spidsen foretog den føderale undersøgelse af omstændighederne omkring drabet, indrømmede, at den havde vanskeligt ved at fastslå Oswalds motiv, men pegede som mulige bevæggrunde

³³ William Manchester: *The Death of a President. November 20 – November 25 1963*, London 1967.

³⁴ Max Holland: *The Kennedy Assassination Tapes. The White House Conversations of Lyndon B. Johnson Regarding the Assassination, the Warren Commission, and the Aftermath*, New York 2004, s. 57.

³⁵ Aleksandr Fursenko & Timothy Naftali: „*One Hell of a Gamble*“. *Khrushchev, Castro, and Kennedy 1958-1964*, New York 1997, s. 341-342.

³⁶ Larry A. Sneed: *No More Silence. An Oral History of the Assassination of President Kennedy*, Denton, Texas, 1998, s. 550-551.

³⁷ „The Marxist Marine“, *Newsweek*, 2. december 1963, s. 15.

³⁸ „Portrait of a Psychopath“, *Newsweek*, 16. december 1963, s. 55-56.

på hans modstand mod enhver form for autoritet, manglende evner til at indgå i et meningsfuldt forhold til andre mennesker, behovet for at blive husket og hans brug af vold. Først som den femte og sidste grund nævnte kommissionen Oswalds „avowed commitment to Marxism and communism“.³⁹

Den liberale elite satte alle sejl til for at sikre sig, at fortællingen om den enlige galning fik hegemonisk status. Eugene Rostow, dekan for det juridiske fakultet på Yale University (og bror til Johnsons senere nationale sikkerhedsrådgiver Walter W. Rostow) og fungerende justitsminister Nicholas Katzenbach var begge bekymrede over de mange rygter, der svirrede i USA og i udlandet,⁴⁰ og den 25. november skrev Katzenbach i et memorandum til Det hvide Hus: „The public must be satisfied that Oswald was the assassin; that he did not have confederates who are still at large; and that the evidence was such that he would have been convicted at trial“.⁴¹ Da FBI's rapport om drabet, der fastslog Oswalds skyld, var færdig, blev dens indhold straks lækket til pressen.⁴² Warren-kommissionen havde foruden sin formelle opgave, at efterforske og berette om sine resultater og konklusioner, yderligere to uofficielle opgaver, som påvirkede dens konklusion: at afkræfte de mange rygter og afslutte undersøgelsen før starten på præsidentvalgkampagnen i 1964.⁴³ Warren, der allerede i sin mindetale havde erklæret, at en „usling“, der var påvirket af den hadske stemning, havde udført drabet, synes ikke på noget tidspunkt at være fraveget sin opfattelse,⁴⁴ undersøgelsen blev tilrettelagt med henblik på at bevise Oswalds skyld,⁴⁵ og pressen var ikke i tvivl om, hvad kommissionen

³⁹ *Report of the President's Commission*, s. 23.

⁴⁰ Holland, *The Assassination Tapes*, s. 86-89; U.S. House of Representatives, Select Committee on Assassinations, *Investigation of the Assassination of President John F. Kennedy*, 95th Congress, 2nd Session, Appendix to Hearings, Washington, D.C., 1979, bind XI, s. 3-5 (herefter HSCA).

⁴¹ Nicholas deB. Katzenbach: „Memorandum for Mr. Moyers“, 25. november 1963, vedhæftet C.A. Evans til Mr. Belmont, „Assassination of President Kennedy“, 11/25/1963, FBI 62-109060-2 (mikrofilm).

⁴² „Kennedy Inquiry Opens Tomorrow“, *The New York Times*, 4. december 1963; „The Assassination: Report From the FBI“, *Newsweek*, 23. december 1963, s. 15-16.

⁴³ Melvin Eisenberg, „Subject: First Staff Conference (January 20, 1964)“, 17. februar 1964, <http://www.maryferrell.org/mffweb/archive/viewer/showDoc.do?absPageld=326966> (19.11.2012); HSCA, bind XI, s. 13, 30.

⁴⁴ Se Earl Warren: *The Memoirs of Earl Warren*, New York 1977, s. 364-365, hvor han omtaler Oswald som „a misfit“, „loner“, „complete malcontent“ og „a total failure“.

⁴⁵ HSCA, bind XI, s. 15-16.

ville konkludere. Endnu inden kommissionen havde afhørt et eneste vidne, fastslog nyhedsmagasinet *Time*, at kommissionen ville fastslå, at Oswald var gerningsmanden.⁴⁶

Warren-kommissionens rapport blev offentliggjort den 27. september 1964, og den fik med det samme status af den kollektive fortælling om mordet på præsident Kennedy. Den blev i alt trykt i tre millioner eksemplarer⁴⁷ og blev positivt modtaget af en næsten enig presse.⁴⁸ Det liberale establishments førende talerør, *The New York Times*, indskærpede, at enhver fortsat tale om konspirationer måtte høre op,⁴⁹ og Kenneth Crawford påpegede i forlængelse af den liberale fortælling, at det kun var de irrationelle ekstremister på de politiske yderfløje og antiamerikanske meningsdannere i østblokken og den arabiske verden, der holdt fast i konspirationsteorierne.⁵⁰ Da kommissionen et år efter mordet offentliggjorde 26 bind med afhøringer og efterforskningsrapporter,⁵¹ tydede alt på, at fortællingen om den karismatiske præsident og den ensomme galning ville stå uanfægtet som nationens kollektive erindring om de fire dramatiske dage i november 1963.

Den liberale fortælling udfordres, 1965-1969

Næppe havde den liberale elites fortælling opnået en hegemonisk stilling, før den blev udfordret. De første skeptikere var journalister, der hæftede sig ved modsætninger og svagheder i Warren-kommissionens bevisførelse,⁵² men det egentlige angreb blev sat ind 1966-67 af, hvad

⁴⁶ „Investigations. Between Two Fires“, *Time*, 14. februar 1964, s. 16-20.

⁴⁷ „Reporting the Report“, *Newsweek*, 12. oktober 1964, s. 46-47.

⁴⁸ „Oswald, Acting Alone, Killed Kennedy, Warren Commission Concludes in Report; Secret Service and F.B.I. Are Criticized“, *The New York Times*, 28. september 1964; William H. Stringer, „The Warren Report“, *The Christian Science Monitor*, 28. september 1964; „The Assassination: The Warren Report“, *Newsweek*, 5. oktober 1964, s. 22; „The Warren Commission Report“, *Time*, 2. oktober 1964, s. 19.

⁴⁹ „Warren Commission Report“ (leder), *The New York Times*, 28. september 1964.

⁵⁰ Kenneth Crawford: „The Warren Impeachers“, *Newsweek*, 19. oktober 1964, 25.

⁵¹ „The Warren Commission: The Witnesses“, *Time*, 4. december 1964, s. 23-25; „What They Saw That Dreadful Day in Dallas“, *Newsweek*, 7. december 1964, s. 27-35.

⁵² Sylvan Fox: *The Unanswered Questions About President Kennedy's Assassination*, London (1965) 1966; Fred J. Cook: „Some Unanswered Questions I-II“, *The Nation*, 13. juni 1966, s. 705-715, og 20. juni 1966, s. 737-746.

tilhængere kaldte for den første generation af skeptikere,⁵³ og som kritikere kaldte for „the assassination buffs“.⁵⁴ Der var først tale om enkeltpersoner, der i overensstemmelse med den amerikanske tradition for mistro mod statsmagten og eliten⁵⁵ instinktivt tvivlede på den officielle fortælling og gav sig til at sammenligne Warren-kommissionens konklusioner med bevismaterialet i de 26 offentliggjorte tillægsbind. Efterhånden blev de opmærksomme på hinandens eksistens, etablerede netværk og begyndte at kommunikere ved hjælp af primitive nyhedsbreve. Medlemmerne af denne bevægelse af skeptikere specialiserede sig i hver sin del af det omfangsrige sagskompleks, og de udviklede deres egen tekniske jargon for at understrege deres status som eksperter (for eksempel var „LHO“ Oswald, „TSBD“ skolebogslageret og „CE399“ den kugle, der angiveligt sårede både Kennedy og guvernør Connally).⁵⁶

Selvom der også fandtes skeptikere på den yderste højrefløj,⁵⁷ var bevægelsen først og fremmest et venstrefløjsfænomen, og dens kritik var rettet mod højrefløjen, erhvervslivet og myndighederne. Skeptikere nægtede at tro på, at en venstreorienteret (Oswald) ville myrde en liberal præsident, og de brød med den liberale elite på grund af Johnson-regeringens optrapning af Vietnamkrigen. De så mordet som begyndelsen på højrefløjens og det militær-industrielle kompleks' magtovertagelse, og nogle gik så langt som til at antyde, at præsident Johnson havde en hånd i sin forgængers død.⁵⁸ Efter offentliggørel-

⁵³ John Kelin: *Praise from a Future Generation. The Assassination of John F. Kennedy and the First Generation Critics of the Warren Report*, San Antonio 2007.

⁵⁴ Calvin Trillin: „Reporter at Large: the Buffs“, *The New Yorker*, No. XLIII, 10. juni 1967, s. 41-71.

⁵⁵ Garry Wills: *A Necessary Evil*, New York 1999; Richard Hofstadter, *Anti-Intellectualism in American Life*, New York 1963; Michael Kazin, *The Populist Persuasion. An American History*, New York 1995.

⁵⁶ Kelin: *Praise from a Future Generation*, s. 150, 223, 266-267, 270-273, 284-285, 432; Bugliosi: *Reclaiming History*, s. 992-995; Kathryn S. Olmsted: *Real Enemies. Conspiracy Theories and American Democracy, World War I to 9/11*, New York & Oxford 2009, s. 131.

⁵⁷ For eksempel hævdede Revilo P. Oliver, professor ved University of Illinois at Urbana-Champaign og medstifter af John Birch Society, i selskabets blad, at Kennedy blev myrdet af kommunisterne, fordi han var blevet en hindring for deres magtovertagelse (Revilo P. Oliver: „Marxmanship in Dallas“, *American Opinion*, bind VII, nr. 2-3, februar-marts 1964, genoptrykt i 20H704-735).

⁵⁸ John Kaplan: „The Assassins“, *The American Scholar*, Vol. 36, No. 2, Spring 1967, S. 271-306; Kelin: *Praise from a Future Generation*, s. 6-7, 34-35, 125, 146; Lasch, „The Life of Kennedy's Death“, s. 38. I 1966 udgav fredsaktivisten Barbara Garson manuskriptet til skuespillet *MavBird!*, en satire over Shakespeares *MacBeth*, hvor skurken MacBird (Johnson) myrder kongen John Ken O'Dunc

sen af Warren-rapporten advarede den fremtrædende venstreorienterede journalist I.F. Stone venstrefløjen mod at lade sig lede på afveje i en jagt på konspirationer.⁵⁹ Skeptikerne blev kritiseret af den etablerede presse for at være „ådselædere“ og at slå mønt af tragedien,⁶⁰ men det var de færreste, der var motiveret af drømmen om lettjente penge. De fleste var oprigtigt optaget af mordet, og det blev en besættelse, der for de mest ihærdige kostede dem både karriere og familie.⁶¹

Den nok bedst kendte og indflydelsesrige skeptiker var Mark Lane, en yngre advokat, som var kendt for at føre sager imod politiet for overgreb på minoriteter. Han havde været aktiv i borgerretsbevægelsen og havde kæmpet for at afskaffe offentlige undersøgelser af kommunistisk virksomhed.⁶² Lane havde i december 1963 skrevet en af de første kritiske artikler om Kennedy-mordet, et forsvarsskrift for Oswald, i det lille venstreorienterede blad *The National Guardian*. Her argumenterede han for, at Oswald burde anses for uskyldig, indtil efterforskningen var afsluttet,⁶³ hvilket fik Oswalds moder til at hyre ham til at varetage Oswalds interesser over for Warren-kommissionen. Lane benyttede denne platform til at turnere rundt og holde foredrag og deltagte i debatter om sagen, og han oprettede *Citizens' Committee of Inquiry*, der skulle undersøge drabet. Hans bog (og en efterfølgende dokumentarfilm), *Rush to Judgment*, byggede på Warren-kommissionens materiale og egne interviews, og dens formål var at rejse tvivl blandt læserne ved at bruge forsvarsadvokatens strategi med at rejse tvivl om alle fakta.⁶⁴ Lanes metode var efter alt at dømme effektiv, og efter nogle måneder på *The New York Times'* bestsellerliste var den blevet solgt i 225.000 eksemplarer. Andre venstreorienterede skeptikere var Penn Jones, Jr., en

(JFK) og overtager tronen (Barbara Garson: *MacBird!*, New York (1966) 1967.

⁵⁹ Kelin: *Praise from a Future Generation*, s. 182-183.

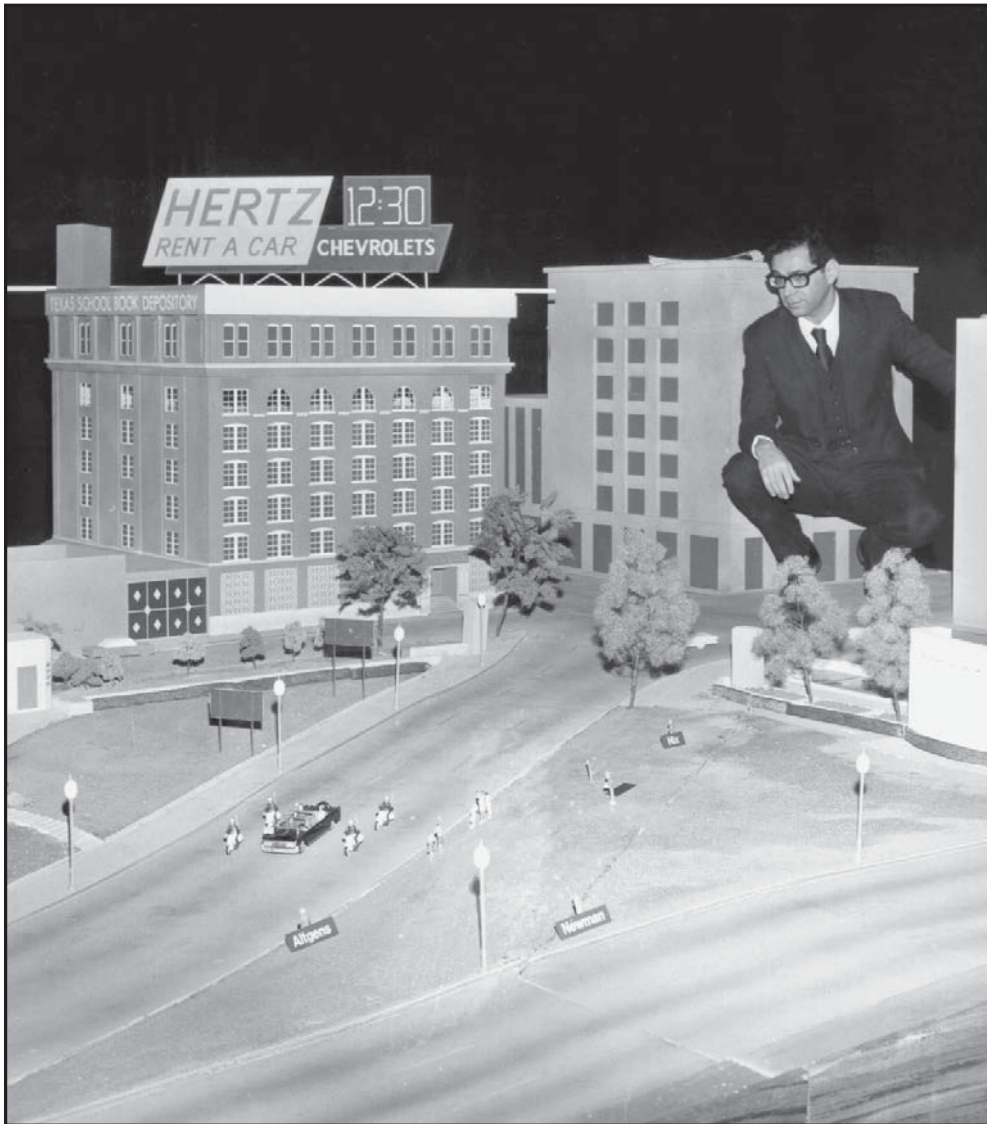
⁶⁰ Richard Warren Lewis & Lawrence Schiller: *The Scavengers and Critics of the Warren Report*, New York 1967.

⁶¹ Bugliosi: *Reclaiming History*, s. 1437-1438; Kelin: *Praise from a Future Generation*, s. 12, 78, 209, 224, 246, 333, 344.

⁶² Om Lanes baggrund, se Mark Lane: *A Citizen's Dissent. Mark Lane Replies*, New York 1968, s. 3-58; Lewis & Schiller: *The Scavengers and Critics*, s. 19-22, 38; Kelin: *Praise from a Future Generation*, s. 15-30, 160-166, 184-200.

⁶³ Mark Lane: „A Defense Brief for Lee Harvey Oswald“, i Peter Dale Scott, Paul L. Hoch & Russell Stetler (red.): *The Assassinations. Dallas and Beyond. A Guide to Cover-Ups and Investigations*, New York 1976, s. 49-52.

⁶⁴ Mark Lane: *Rush to Judgment. A Critique of the Warren Commission's Inquiry into the Murders of President John F. Kennedy, Officer J.D. Tippit and Lee Harvey Oswald*, London 1966; *Rush to Judgment*, Directed by Emilie de Antonio, Judgment Film Corporation, 1966.

Advokaten og forfatteren Mark Lane undersøger en model af Dealey Plaza, Dallas. Til venstre for Lane er skolebogslageret, hvorfra de dræbende skud blev affyret, og som senere blev et museum. Lane var en progressiv borgerrettighedsaktivist, som tilhørte den første generation af „assassination buffs“, der var med til at rejse tvivl om den officielle forklaring på Kennedy-mordet. Foto 1967: Scanpix.

ejer af en lille lokalavis i Texas, der havde kæmpet for de sortes rettigheder, og som hævdede, at et stort antal vidner var blevet myrdet for at lukke munden på dem;⁶⁵ Richard Popkin, en professor ved University of California at San Diego og modstander af Vietnamkrigen, som i bogen *The Second Oswald* hævdede, at Oswald havde en dobbeltgænger,

⁶⁵ Penn Jones, Jr.: *Forgive My Grief*, Vol. I-III, Midlothian, Texas, 1967-69.

som plantede falske beviser mod ham;⁶⁶ Joachim Joesten, en tidligere kommunistisk flygtning fra Nazityskland, der i *Oswald: Assassin or Fall Guy* og flere efterfølgende bøger hævdede, at Oswald blot var en syndebuk, og at de virkelige mordere var et komplot bestående af oliebaroner, højreradikale officerer og efterretningsagenter, Dallas' politi og FBI's magtfulde chef, J. Edgar Hoover;⁶⁷ og Josiah Thompson, en ung adjunkt i filosofi og Kirkegaard-ekspert, der som mange andre skeptikere var modstander af Vietnamkrigen, og som i *Six Seconds in Dallas* forsøgte at bevise, at Kennedy blev fanget i en krydsild fra tre snigskytter.⁶⁸

Det er iøjnefaldende, at flere af de ledende skeptikere fra 1960'erne havde været ofre for den antikommunistiske stemning i de første år af den kolde krig. Deres oplevelser havde gjort dem bitre og mistroiske over for myndighedernes påstande, og deres kritik af den liberale fortælling var en form for forsinket opgør med mccarthyismen og sikkerhedsstaten. Thomas Buchanan, der udgav en af de første bøger om mordet, *Who Killed Kennedy?*, var et tidligere medlem af det amerikanske kommunistparti, der i 1948 blev afskediget fra sit job som journalist på grund af sit politiske tilhørsforhold og derpå gik i landflygtighed i Frankrig.⁶⁹ Han hævdede, at mordet skyldtes reaktionære interesser i det sydvestlige USA, der udfordrede Wall Streets position, og som modsatte sig afspændingen med Sovjetunionen og de sortes kamp for borgerrettigheder.⁷⁰ Harold Weisberg var en tidligere journalist, efterforsker og efterretningsanalytiker, som i 1947 blev afskediget af Udenrigsministeriet, mistænkt for at være kommunist.⁷¹ Hans bøger om sagen, den såkaldte *Whitewash*-serie, var skrevet i et skarpt formuleret sprog, hvilket nok var årsagen til, at kun to bind blev udgivet kommercielt, mens han selv måtte publicere resten.⁷² Sylvia Mea-

⁶⁶ Richard Popkin: *The Second Oswald*, London (1966) 1967.

⁶⁷ Joachim Joesten: *Oswald: Assassin or Fall Guy?*, London 1964; samme: *Oswald: The Truth*, London 1967; samme: *The Garrison Enquiry. Truth and Consequences*, London 1967.

⁶⁸ Josiah Thompson: *Six Seconds in Dallas. A Micro-Study of the Kennedy Assassination*, New York 1967; Kelin: *Praise from a Future Generation*, s. 339-341.

⁶⁹ „Thomas Buchanan“, http://karws.gso.uri.edu/jfk/the_critics/buchanan/Buchananbio.html (8.10.2012).

⁷⁰ Thomas Buchanan: *Hvem myrdede Kennedy*, København 1964.

⁷¹ Stuart Lavietes: „Harold Weisberg, 88, Critic of Inquiry in Kennedy Death“, *The New York Times*, 4. marts 2002, <http://www.nytimes.com/2002/03/04/us/harold-weisberg-88-critic-of-inquiry-in-ken> (12.9.2012); „'Whitewash – The Report on the Warren Report' by Harold Weisberg“, November 8, 1966, FBI 62-109060-4550 (mikrofilm).

⁷² Harold Weisberg, *Whitewash – The Report on the Warren Report*, New York

gher var en analytiker ved FN's World Health Organization (WHO), som i 1953 var blevet undersøgt af en loyalitetskommission på grund af hendes kritiske udtalelser om samme kommission.⁷³ Hun, der var stærkt indigneret over USA's krigsførelse i Vietnam, var en af de mest respekterede skeptikere, og hun var centrum i et netværk af skeptikere.⁷⁴ Hendes status byggede på hendes arbejde med en indholdsfortegnelse til Warren-rapportens 26 bilagsbind,⁷⁵ som var et nødvendigt redskab for alle, der beskæftigede sig med sagen, og hendes *Accessories after the Fact*,⁷⁶ der blev anset for at være den mest fuldstændige kritik af Warren-rapporten.

En stor del af den første generation af skeptikere bestod således af repræsentanter fra den gamle og nye venstrefløj,⁷⁷ der mente, at mordet havde ført til interventionen i Vietnam, og at myndighederne havde været for hurtige til at kaste skylden på Oswald. Deres kritik blev fremført på et tidspunkt, hvor befolkningens tvivl om regeringens erklæringer om Vietnamkrigens udvikling var stigende og havde ført til en „credibility gap“. Befolkningen var således modtagelig for kritikken, hvilket blev afspejlet i mediernes stigende dækning af sagen: Antallet af artikler om mordet i *The New York Times* voksede fra 92 i 1965 til 304 i 1967,⁷⁸ og antallet af tvivlere på den officielle forklaring var nu steget til 64 %, mens kun 36 % troede på Warren-kommissionen.⁷⁹

1967; samme, *Whitewash II. The FBI-Secret Service Cover-up*, New York 1967; samme, *Photographic Whitewash – suppressed Kennedy Assassination pictures*, Hyattstown, Maryland, 1967; samme, *Whitewash IV: Top Secret JFK Assassination Transcript*, Frederick, Maryland, 1974.

⁷³ Olmsted: *Real Enemies*, s. 108, 131.

⁷⁴ Kelin: *Praise from a Future Generation*, s. 254-259, 429; Lewis & Schiller: *Scavengers and Critics*, s. 70-73.

⁷⁵ Sylvia Meagher in collaboration with Gary Owens: *Master Index to the J.F.K. Assassination Investigations: The Reports and Supporting Volumes of the House Select Committee on Assassination and the Warren Commission*, Metuchen, N.J., 1980.

⁷⁶ Sylvia Meagher: *Accessories After the Fact: The Warren Commission, The Authorities, and the Report*, Indianapolis 1967.

⁷⁷ Endnu en tidstypisk del af bevægelsen var den såkaldte „the housewives' underground“, et netværk af hjemmegående husmødre, som i beskæftigelsen med drabet måske fik afløb for behovet for at spille en aktiv rolle i samfundet. Nogle af husmødrene havde tidligere interesseret sig for ufo'er eller været ivrige læsere af Agathe Christie-krimier (Lewis & Schiller: *The Scavengers and the Critics*, s. 55-66; Kelin: *Praise from a Future Generation*, s. 232-235).

⁷⁸ Udregnet på grundlag af DeLloyd J. Guth & David R. Wrone: *The Assassination of John F. Kennedy. A Comprehensive Historical and Legal Bibliography, 1963-1979*, Westport, Connecticut, 1980, s. 316-353.

⁷⁹ Gallup: *The Gallup Poll*, Vol. III, s. 2044.

Det var imidlertid en 31-årig specialestuderende i statsvidenskab ved Cornell University, der ikke tilhørte bevægelsen af skeptikere, som fik størst indflydelse på udfordringen af den liberale fortælling. Edward Jay Epstein skrev speciale om Warren-kommissionen, og han interviewede flere af dens medlemmer og ansatte og fik adgang til interne dokumenter. Han omskrev specialet, som udkom i juni 1966 med titlen *Inquest*, og modsat andre skeptikers bøger, der ofte kunne virke sensationelle og ensidige, forekom Epsteins analyse nøgtern og videnskabelig. Epstein fokuserede dels på kommissionens arbejdsproces, som han dokumenterede havde været under et politisk pres, dels på selve sagsfremstillingen, hvor Epstein pegede på angivelige usikkerheder i den såkaldte single bullet-teori, ifølge hvilken Kennedy og Connally blev ramt af den samme kugle.⁸⁰ Epsteins saglige fremstilling fik repræsentanter for den liberale elite til at udtale tvivl om Warren-kommissionen, og det indflydelsesrige billedmagasin *Life* spurgte tre år efter drabet: „Did Oswald Act Alone? A Matter of Reasonable Doubt“ og slog til lyd for en ny undersøgelse.⁸¹

Netop som skeptikerne stod overfor at vinde kampen om den kollektive erindring, led de et bemærkelsesværdigt nederlag. Den offentlige anklager i New Orleans, Jim Garrison, der var en populistisk demagog, kaprede sagen og sigtede en fremtrædende lokal forretningsmand, Clay Shaw, for sammen med CIA, olieindustrien, højreekstremister, eksilrussere og Dallas-politiet at have planlagt præsidentmordet.

⁸⁰ Edward Jay Epstein: *Inquest. The Warren Commission and the Establishment of Truth*, New York 1966. Når „single bullet“-teorien var så vigtig for kommissionen, skyldtes det, at Oswalds riffel, der var blevet fundet i skolebogslageret, ikke var hurtig nok til at affyre to skud inden for det interval, hvor en privat smalfilm af mordsekvensen (Abraham Zapruder-filmen) viste, at præsidenten og guvernøren reagerede på deres kvæstelser; enten blev begge mænd ramt af samme kugle fra Oswalds riffel, eller også blev de ramt af skud fra to forskellige skytter, var kommissionens ræsonnement. Kommissionen argumenterede for det første scenario, skeptikerne for det andet.

⁸¹ „A Matter of Reasonable Doubt“, *Life*, 25. november 1966. Andre dele af *the establishment* forsvarede den liberale fortælling. Efterretningstjenesten CIA, der var bekymret for, at kritikken af myndighederne ville undergrave regeringens troværdighed, overvejede at bruge sine mediekontakter til at forsvare den officielle linje (CIA-dokument, „Countering Criticism of the Warren Report“, 4. januar 1967 104-10406-10110, JFK Assassination System), tv-stationen CBS foretog nye rekonstruktioner af begivenhederne og konkluderede, at Warren-kommissionens version var den mest sandsynlige (CBS News Inquiry, „The Warren Report“, Part I-IV, 25.-28. Juni 1967; Stephen White: *Should We Now Believe the Warren Report?*, New York 1968), og flere journalister rykkede i felten for at forsvare den liberale fortælling (Charles Roberts: *The Truth about the Assassination*, New York 1967; Jim Bishop: *The Day Kennedy Was Shot*, New York (1968) 1983; Lewis & Schiller: *The Scavengers and the Critics*).

Sagen var en fabrikation, der blev stablet på benene ved hjælp af hypnose, bestikkelse og falske beviser, og da den kom for en domstol i begyndelsen af 1969, blev Shaw pure frifundet. Skeptikerne, hvoraf flere havde bistået Garrison, blev splittet og miskrediteret i offentlighedens øjne.⁸² Enhver tale om en genoptagelse af sagen forstummede, og interessen for mordet daledede i de følgende år. I 1974 bragte *The New York Times* blot ti artikler om drabet.⁸³ Nationen havde andre problemer at slås med: Vietnamkrigen, raceoptøjer, inflation, forholdet til den kommunistiske blok og Watergate-skandalen. Dette blev også afspejlet i offentlighedens forhold til mindehøjtideligheder og erindringssteder. I 1970 indviede Dallas et mindesmærke for drabet (The John F. Kennedy Memorial), men det blev kritiseret for sin udtrykssløshed,⁸⁴ lokale kræfter ønskede at rive skolebogslageret ned for at slette mindet om drabet, og interessen for at højtideligholde tiårsdagen i 1973 var begrænset.⁸⁵

„A historical truth“: Jagten på en ny fortælling, 1974-1979

De optimistiske 1960'ere blev efterfulgt af de desillusionerede 1970'ere. Kennedys opfordring til at tjene nationen („ask what you can do for your country“) og Johnsons lancering af „the Great Society“ blev afløst af Vietnamkrigen, raceoptøjer og politiske mord på Malcolm X, Martin Luther King, Jr., og Robert Kennedy. Udviklingen gjorde befolkningen mere kynisk og mistroisk over for statsmagten, og Watergate-skandalen, der i 1974 tvang præsident Nixon til at træde tilbage, afslørede, at regeringen havde forsøgt at dække over sine forbrydelser. Mistilliden til autoriteterne og den stemning af „malaise“ (som præsident Carter kaldte den), der greb nationen, blev afspejlet i

⁸² Patricia Lambert: *False Witness. The Real Story of Jim Garrison's Investigation and Oliver Stone's Film JFK*, New York 1998; Edward Jay Epstein: *Counterplot*, New York 1969; Kelin: *Praise from a Future Generation*, s. 371-404, 413-415, 418-422.

⁸³ Udregnet på grundlag af Guth & Wrone: *The Assassination of John F. Kennedy*, s. 372-373. De værker, der udkom mellem 1969 og 1975, støttede Warrenkommissionens konklusioner (Albert H. Newman: *The Assassination of John F. Kennedy. The Reasons Why*, New York 1970; David W. Belin: *November 22, 1963: You Are the Jury*, New York 1973). En undtagelse var Bernard M. Bane: *Is President Kennedy Alive ... And Well?*, Boston (1973) 1988, der blot bidrog til at kaste et latterligt skær over skeptikerne.

⁸⁴ Fagin: *Assassination and Commemoration*, s. 33-35. En venlig kritiker kaldte mindesmærket „pathetic“, mens en uvenlig sammenlignede det med „a French urinal“ (Mark Lamster: „Architecture Commentary: Markers of JFK Tragedy Fail to Impress“, *The Dallas Morning News*, 16. november 2013, <http://www.dallasnews.com/lifestyles/arts/columnists/mark-lamster/20...6-architecture-commentary-markers-of-jfk-tragedy-fail-to-impress.ece> (19.4.2015)).

⁸⁵ Fagin: *Assassination and Commemoration*, s. 43-46, 52-53.

populærkulturen, hvor paranoiafilm var populære. I film som *The Parallax View* (1974) og *Three Days of the Condor* (1975) dækker magtfulde kræfter i toppen af systemet over deres forbrydelser og magtmisbrug, og helten er ude af stand til at afsløre og stoppe dem. Skuffelsen ramte også Camelot-myten, og en revisionistisk skole stillede kritiske spørgsmål om Kennedy.⁸⁶

I kølvandet på Watergate-skandalen fulgte en række afsløringer af sikkerheds- og efterretningstjenesternes aktiviteter under den kolde krig. FBI havde i det såkaldte COINTELPRO-program bekæmpet politiske og sociale grupperinger (inklusiv borgerretsbevægelsen og det ny venstre), som forbundspolitiet anså for samfundsomvæltende, og CIA havde forsøgt at snigmyrde fremmede statsledere, heriblandt Cubas leder Fidel Castro. En præsidentiel kommission, Rockefeller-kommissionen, og en senatskomité, den såkaldte Church-komité, undersøgte og bekræftede påstandene.⁸⁷ Undersøgelserne ledte hurtigt til Kennedy-mordet og rejste spørgsmålene om, hvilket forhold FBI havde haft til Oswald, og om Castro havde myrdet Kennedy som gengæld for CIA's attentatforsøg. Et underudvalg under Church-komitéen fandt, at FBI's og CIA's efterforskning af mordet havde været mangelfuld, og at de havde tilbageholdt vigtige oplysninger fra Warren-kommissionen, og opfordrede til nye undersøgelser af sagen.⁸⁸

Det kan således ikke undre, at interessen for mordet på Kennedy fik

⁸⁶ Philip Jenkins: *Decade of Nightmares. The End of the Sixties and the Making of Eighties America*, Oxford & New York 2006, s. 47-74. Blandt den revisionistiske Kennedy-litteratur kan nævnes Joan & Clay Blair, Jr.: *The Search for J.F.K.*, New York (1976) 1977; Richard J. Walton: *Cold War and Counterrevolution. The Foreign Policy of John F. Kennedy*, New York 1972; Henry Fairlie: *The Kennedy Promise. The Politics of Expectation*, London 1973. Senere eksempler er Thomas C. Reeves: *A Question of Character. A Life of John F. Kennedy*, New York 1991; Seymour M. Hersh: *The Dark Side of Camelot*, Boston 1997.

⁸⁷ Commission on CIA Activities Within the United States: *Report to the President by the Commission on CIA Activities Within the United States*, Washington, D.C., 1975; U.S. Congress, Senate, Select Committee to Study Governmental Operations with Respect to Intelligence Activities, 94th Congress, 2st Session: *Alleged Assassination Plots Involving Foreign Leaders*, Washington, D.C., 1975. Se også Nelson Blackstock: *COINTELPRO. The FBI's Secret War on Political Opposition*, New York 1976; Katherine A. Scott: *Reining In the State. Civil Society and Congress in the Vietnam and Watergate Eras*, Lawrence, Kansas, 2013.

⁸⁸ U.S. Congress, Senate, Select Committee to Study Governmental Operations with Respect to Intelligence Activities: *The Investigation of the Assassination of President John F. Kennedy: Performance of the Intelligence Agencies. Book V. Final Report*, Washington, D.C., 1976, s. 2-7, 95-97. Det kom også frem, at præsident Johnson inden sin død i 1973 havde udtrykt tvivl om den officielle version af drabet (Leo Janos: „The Last Days of the President. LBJ in Retirement“, *The Atlantic Monthly*, juli 1973, s. 39).

nyt liv i midten af 1970'erne. Tidligere havde skeptikerne domineret oppositionen mod den liberale fortælling. Det var forfattere som Harold Weisberg, der kritiserede Warren-kommissionens konklusioner, men selv undlod at spekulere på, hvem der stod bag mordet.⁸⁹ Nu var det konspirationsteoretikere, der overtog scenen og søgte at opstille en sandsynlig teori for det formodede komplot. Eksempler på sådanne var journalisten Robert Sam Anson, der var inspireret af de nylige afsløringer og pegede på en sammensværgelse bestående af CIA, eksil-cubanere og mafiaen;⁹⁰ en anden journalist, Seth Kantor, der forøgede komplottet med Jimmy Hoffas korrupte Teamsters (Transportarbejdernes Forbund), Dallas politiet og højreekstremister;⁹¹ den pensionerede engelske advokat Michael Eddowes, der hævdede, at den rigtige Oswald var blevet erstattet med en KGB-agent, og at Khrusjtjov havde givet ordre til mordet;⁹² og Edward Jay Epstein, den tidligere forfatter til *Inquest*, der med hjælp fra CIA-kilder tværtimod hævdede, at den rigtige Oswald var blevet rekrutteret af KGB.⁹³

Jorden var således gødet for en ny undersøgelse af præsidentmordet, og det var især fire aktører, der sørgede for at kanalisere skeptikernes og konspirationsteoretikernes argumenter over i en påvirkning af opinionen og et pres på Kongressen. Mark Lane, der nu var juraprofessor ved Catholic University i Washington, D.C., bidrog til at mobilisere en ny generation ved at holde et standardforedrag, „Who Killed JFK?“, på landets colleges og universiteter. Lane, der blev kaldt „the dean of the assassinologists“,⁹⁴ tog æren for, at 750.000 telegrammer og breve fra befolkningen oversvømmede Kongressen og krævede sagen genoptaget, og han lobbyede personligt kongresmedlemmer for

⁸⁹ Et nyt værk i denne stil af Weisberg var *Post Mortem. JFK assassination cover-up smashed!*, Frederick, Maryland, 1975. Nye skeptikere var Harold Roffman, der hævdede, at Oswald var en syndebuk, og at regeringen havde dækket over sandheden ligesom i Watergate-affæren (Harold Roffman: *Presumed Guilty. Lee Harvey Oswald in the Assassination of President Kennedy*, South Brunswick & New York 1976), og George O'Toole, der hævdede, at Oswald talte sandt, da han benægtede at have myrdet præsidenten (George O'Toole: *The Assassination Tapes. An Electronic Probe Into the Murder of John F. Kennedy and the Dallas Cover-Up*, New York 1975).

⁹⁰ Robert Sam Anson: *'They've Killed the President!' The Search for the Murderers of John F. Kennedy*, New York 1975.

⁹¹ Seth Kantor: *The Ruby Cover-Up*, New York (1978) 1992.

⁹² Michael Eddowes: *Nov. 22. How They Killed Kennedy*, Jersey 1976.

⁹³ Edward Jay Epstein: *Legend. The Secret World of Lee Harvey Oswald*, New York 1978.

⁹⁴ „Biographies of Leading Researchers“, *The Saturday Evening Post*, september 1975.

at støtte en ny undersøgelse.⁹⁵ Robert Groden, der var en ung fototekniker, fik fingre i en kopi af den vigtigste private smalfilm af mordet, den såkaldte Zapruder-film, og viste den på nationalt tv og for kongresmedlemmer. Den viste, at præsidenten blev kastet tilbage efter det dræbende skud i hovedet, hvilket for mange seere indikerede, at han måtte være blevet ramt forfra.⁹⁶ Denne anden generation af „assassination buffs“ var karakteriseret ved et højere niveau af professionalisering og organisering end den første generation. Det kom til udtryk i etableringen af organisationer, der havde til formål at påvirke opinionen og lobbye Kongressen for at genoptage sagen. En sådan organisation var The Committee to Investigate Assassinations (som ironisk nok blev forkortet CIA), hvis drivkraft var advokaten Bernard Fensterwald, Jr.⁹⁷ En anden var Assassination Information Bureau (AIB), der blev grundlagt af en gruppe intellektuelle og studerende ved Harvard University, og som tilhørte det nye venstre. En af de førende kræfter var Carl Oglesby, en tidligere leder af det ny venstres studenterorganisation, Students for a Democratic Society (SDS), der som andre skuffede venstrefløjsaktivister fra 1960'erne vendte sig til konspirationsteorier for at forklare deres nederlag.⁹⁸ AIB agiterede for en genoptagelse af sagen ved hjælp af konferencer på universiteter, græsrodsorganisering på lokalt plan og lobby-aktivitet i Washington, D.C.⁹⁹

⁹⁵ George Lardner, Jr.: „Mark Lane: The Man Behind the Assassination Probe“, *The Washington Post*, 15. maj 1977.

⁹⁶ „Biographies of Leading Researchers“, *The Saturday Evening Post*, september 1975. Billedmagasinet *Life*, der ejede rettighederne til filmen taget af Abraham Zapruder, havde kun offentliggjort udvalgte billeder fra filmen, øjensynligt på grund af det makabre indhold.

⁹⁷ The Committee to Investigate Assassinations Under the Direction of Bernard Fensterwald, Jr., and Compiled by Michael Ewing: *Coincidence or Conspiracy?*, New York 1977.

⁹⁸ Margalit Fox: „Carl Oglesby, Antiwar Leader in 1960s, Dies at 76“, *The New York Times*, 14. september 2011, <http://www.nytimes.com/2011/09/14/us/carl-oglesby-antiwar-leader-in-1960s-dies-at-...> (8.10.2012); Todd Gitlin: „A Eulogy for Carl Oglesby, the Man Who Inspired the New Left and Was Then Tossed Overboard“, *The New Republic*, 17. september 2011, <http://www.tnr.com/print/article/politics/95047/carl-oglesby-new-left-sds> (8.10.2012).

⁹⁹ George O'Toole: „New demands for better answers“, *The Saturday Evening Post*, september 1975; „Assassination Information Bureau Position Paper“, Sidney Blumenthal & Harvey Yazijian (red.): *Government by Gunplay. Assassination Conspiracy Theories From Dallas to Today*, New York 1976, s. 253-262; David Braaten: „Norman Mailer Offers Slaying Probers a Hand“, *Washington Star*, 25. marts 1977. Oglesby forklarede drabet som et resultat af magtkampen mellem den traditionelle finanselite på Wall Street og den nye fremadstormende entreprenørklasse i det sydvestlige USA (Carl Oglesby: „Presidential Assassinations

Den vigende tillid til myndighederne og agitationen fra skeptikere og konspirationsteoretikere afspejlede sig i opinionen og pressen; meningsmålinger viste nu, at antallet af dem, der mente, der havde været tale om en sammensværgelse, var steget til 68 %, mens kun 15 % troede på fortællingen om den enlige gerningsmand.¹⁰⁰ Og mens etablerede nationale medieorganisationer som *Time* og CBS holdt fast i den officielle version,¹⁰¹ støttede så forskelligartede blade som *The Saturday Evening Post*, *Rolling Stone*, *The New Republic*, *The Nation* og *Foreign Policy* i varierende grad en ny undersøgelse.¹⁰² På samme måde som Kennedy-mordet i sidste halvdel af 1960'erne havde været udtryk for venstrefløjens modstand mod Vietnamkrigen, blev det nu et samlingspunkt for gamle skeptikere og nye konspirationsteoretikere, fortrinsvis fra venstrefløjen, i deres modstand mod regeringens og de hemmelige tjenesters magtmisbrug. Kongressen var lydhor over for presset fra lobbyorganisationer, opinionen og pressen, og den 17. september vedtog et flertal at nedsætte en særlig undersøgelseskomité, House Select Committee to Investigate Assassinations (HSCA), til at efterforske mordene på præsident Kennedy og borgerretslederen Martin Luther King, Jr.¹⁰³

HSCA var bevidst om behovet for at konstruere en ny fortælling om præsidentmordet som erstatning for den miskrediterede liberale fortælling. Lederen af HSCA's efterforskning, juraprofessor G. Robert Blakey, mente, at begivenheden fortsat var et nationalt traume, fordi der aldrig havde været en retssag, der havde lukket sagen. HSCA offentliggjorde derfor resultaterne af sin undersøgelse under en række offentlige høringer i september 1978, der var tilrettelagt som scener i en fortælling og, med Blakeys formulering, „a morality play“, der skul-

and the Closing of the Frontier“ Blumenthal & Yazijian (red.): *Government by Gunplay*, s. 188-207).

¹⁰⁰ CBS Reports Inquiry, „The American Assassins. Lee Harvey Oswald and John F. Kennedy“, Part I, 25. november 1975, transcript, s. 4.

¹⁰¹ „Who Killed J.F.K.? Just One Assassin“, *Time*, 24. november 1975, s. 30-32, 34-35; CBS Reports Inquiry, „The American Assassins“, Parts 1-2, 25.-26. november 1975.

¹⁰² „The Unsolved J.F.K. Murder Mystery“, *The Saturday Evening Post*, september 1975; Robert Blair Kaiser: „The JFK Assassination: Why Congress Should Reopen the Investigation“, *Rolling Stone*, 24. april 1975; „The Ghost Will Not Rest“, *The New Republic*, 27. september 1975; „Disclose the Evidence“, *The Nation*, 13. december 1975; Donald E. Schulz: „Kennedy and the Cuban Connection“, *Foreign Policy*, No. 26, Spring 1977, s. 57-64, 121-139.

¹⁰³ David Binder: „Why Another Assassination Inquiry?“, *The New York Times*, 21. november 1976; George Lardner, Jr.: „Congress and the Assassinations“, *Saturday Review*, 19. februar 1977, s. 14-16.

le tilfredsstillte befolkningen.¹⁰⁴ Takket være videnskabelige metoder, der ikke fandtes 15 år tidligere, var HSCA i stand til at bekræfte fortællingen om den enlige gerningsmand og at aflive en række konspirationsteorier.¹⁰⁵ Imidlertid kuldsejlede forsøget på at relancere den oprindelige fortælling, da to eksperter i akustik under offentlige høringer to dage før HSCA's mandat udløb (mandatet udløb ved udgangen af december 1978) erklærede, at deres analyse havde vist, at der med 95 % sikkerhed blev affyret fire skud fra to skytter.¹⁰⁶ I al hast måtte Blakey udarbejde en ny fortælling om mordet,¹⁰⁷ og komitéen måtte omskrive sine konklusioner. Hvor den før havde bekræftet, at Oswald handlede på egen hånd, hed det nu, at Kennedy „was probably assassinated as a result of a conspiracy“, uden at komitéen dog var i stand til at identificere de øvrige implicerede.¹⁰⁸ Ingen var tilfredse med den nye fortælling. Den etablerede presse kritiserede HSCA for at lægge for megen vægt på akustik-analysen og for at anvende begrebet sammensværgelse,¹⁰⁹ mens skeptikere og konspirationsteoretikere kritiserede komitéen for at stoppe sin undersøgelse, netop som den havde fundet beviset for en sammensværgelse.¹¹⁰

Det var Blakey, der fik ansvaret for at skrive komitéens endelige rapport, som blev offentliggjort i juli 1979. Blakey blev anset for at være en af USA's ledende eksperter mht. organiseret kriminalitet, og det kom tydeligt til udtryk i rapporten,¹¹¹ hvor han argumenterede for, at mafiaen stod bag attentatet. Ifølge Blakey havde mafiaen motivet, midlerne til og muligheden for at myrde præsidenten, men hans forsøg på

¹⁰⁴ Tracy Kidder: „Washington: The Assassination Tangle“, *The Atlantic Monthly*, marts 1979, s. 4-28.

¹⁰⁵ U.S. Congress, House of Representatives, Select Committee on Assassinations, *Investigation of the Assassination of President John F. Kennedy. Hearings*, 95th Congress, 2nd Session, Washington, D.C., 1978, Vols. I-V. Den etablerede presse, der havde været skeptisk overfor behovet for en ny undersøgelse, var positivt overrasket over resultatet, se „Lone Assassins“, *Time*, 18. september 1978, og „The President and the *Capo*“, *Time*, 9. oktober 1978.

¹⁰⁶ HSCA, *Hearings*, Vol. V, s. 555-617.

¹⁰⁷ Smst., s. 690-695.

¹⁰⁸ U.S. Congress, House of Representatives, Select Committee on Assassinations, *Final Report. Summary of Findings and Recommendations*, 95th Congress, 2nd Session, Washington, D.C., 1979, s. 501-502. Komitéen pegede på individuelle eksil-cubanere eller medlemmer af mafiaen som mulige medsammensvorne.

¹⁰⁹ „Conspiracy“, *Time*, 15. januar 1979; David W. Belin: „The Case Against a Conspiracy“, *The New York Times Magazine*, 15. juli 1979, s. 40-44, 73-75.

¹¹⁰ „Special Gallery Report. The JFK Assassination“, *Gallery*, juli 1979.

¹¹¹ Gaeton Fonzi: *The Last Investigation*, New York (1993) 1994, s. 7-8, 255-257, 397.

at sætte Oswald og Ruby i forbindelse med den organiserede kriminalitet var ikke overbevisende.¹¹² Blakey udgav kort tid senere en populærlæredgave af rapporten, hvor han strammede konklusionen yderligere og fastslog, at mafiaen myrdede Kennedy;¹¹³ som han erklærede, da HSCA's rapport blev offentliggjort, „I am now firmly of the opinion that the mob did it. It is a historical truth“.¹¹⁴ I den kollektive erindring om mordet i Dallas havde idéen om en sammensværgelse nu endeligt erstattet den liberale fortælling om den enlige galning, men fraværet af sikre beviser på komplottets omfang og deltagere åbnede for en kamp om at definere sammensværgelsen.

Konspirationsteorier som den kollektive erindring, 1980-1991

I 1980'erne blev Kennedy og mordet på ham for alvor en del af den nationale kollektive erindring,¹¹⁵ og samtidig blev erindringen domineret af konspirationsteorier. Udviklingen blev afspejlet i den måde, som nationen huskede begivenhederne på henholdsvis 20-årsdagen i 1983 og 25-årsdagen i 1988. I 1983 var det personen Kennedy (eller rettere: myten om JFK), som blev mindet, hvilket skete i bøger,¹¹⁶ artikler¹¹⁷

¹¹² HSCA: *Final Report*, 142-180. For kritik af rapporten se Tom Bethell: „Conspiracies' End“, *The New Republic*, 22. september 1979, s. 12-14; Frank Donner: „Conspiracies Unlimited“, *The Nation*, 22. december 1979; Tom Wicker: „Foreword“, *The Final Assassinations Report*, New York 1979.

¹¹³ G. Robert Blakey & Richard N. Billings: *Fatal Hour. The Assassination of President Kennedy by Organized Crime*, New York (1981) 1992.

¹¹⁴ Tom Morgenthau with Elaine Shannon: „Tales of Conspiracy“, *Newsweek*, 30. juli 1979.

¹¹⁵ For Kennedys vedkommende kom dette til udtryk ved, at en ny retning, den postrevisionistiske, dominerede litteraturen. Eksempler på værker, der byggede på primære kilder og anlagde et mere afbalanceret syn på præsidenten, er Herbert S. Parmet: *Jack. The Struggles of John F. Kennedy*, New York 1980; samme: *JFK. The Presidency of John F. Kennedy*, Harmondsworth (1983) 1984; James N. Giglio: *The Presidency of John F. Kennedy*, Lawrence, Kansas, 1991; Richard Reeves: *President Kennedy. Profile of Power*, New York 1993; Robert Dallek: *John F. Kennedy. An Unfinished Life*, Harmondsworth (2003) 2004; Michael O'Brien: *John F. Kennedy. A Biography*, New York 2005.

¹¹⁶ Ralph Martin: *A Hero For Our Time. An Intimate Story of the Kennedy Years*, New York 1983; William Manchester: *One Brief Shining Moment. Remembering Kennedy*, London 1983; Jacques Lowe: *Kennedy. A Time Remembered*, London & New York 1983.

¹¹⁷ „J.F.K. How Good a President Was He?“, *Time*, 14. november 1983; „Kennedy Remembered“, *Newsweek*, 28. november 1983; Tom Wicker: „John F. Kennedy and a Nation's Vanished Dreams“, *International Herald Tribune*, 21. november 1983; Arthur Schlesinger Jr.: „The Kennedy Legend“, *Observer Review*, 20. november 1983.

og en tv-serie.¹¹⁸ Der var tale om en nostalgisk erindringsbølge, som måske skyldtes, at tiden var præget af afindustrialisering, øget ulighed og frygt for krig.¹¹⁹ Fem år senere havde billedet ændret sig fuldstændig: Nu mindedes nationen mordet og diskuterede dets mening. Det skyldtes muligvis Iran-contra-affæren, der dominerede mediebildet i 1986-87, og som bekræftede konspirationsteoretikere og ligesindede i, at regeringen dækkede over illegale aktiviteter.¹²⁰ Pressens dækning var præget af en bekymring over, at konspirationsteoriene syntes at have vundet en hegemonisk position, og at befolkningen havde opgivet at få sandheden at vide, hvilket kommentatorer fandt, var usundt for demokratiet.¹²¹

Det er karakteristisk for konspirationsteoretikere, at de ikke lader sig påvirke af logiske argumenter eller konkrete modbeviser. I 1980'erne blev teoretikerne mødt af tilbageslag, som imidlertid ikke hindrede deres fremmarch. Således afviste både FBI's tekniske eksperter og et ekspertudvalg nedsat af det amerikanske forskningsråd, National Research Council, HSCA's akustik-analyse og dermed, at der var beviser for en snigskytte nummer to.¹²² I en „rekonstruktion“ af den retssag, som Oswald aldrig fik, og med deltagelse af vidner og eksper-

¹¹⁸ *Kennedy*, ITV Studios 1983/Soul Media 2011.

¹¹⁹ Sean Wilentz: *The Age of Reagan. A History 1974-2008*, New York (2008) 2009, s. 146-150, 162-166; John Erhman: *The Eighties. America in the Age of Reagan*, New Haven & London 2005, s. 55-65.

¹²⁰ Iran-contra-affæren var betegnelsen på Reagan-regeringens salg af våben til præstestyret i Iran for at få frigivet amerikanske gidsler i Libanon (hvilket var i strid med USA's officielle politik om ikke at forhandle med terrorister) og kanaliseringen af overskuddet til de antikommunistiske oprørsstyrker i Nicaragua (hvilket var en overtrædelse af Kongressens forbud mod støtte til Contra'erne). Malcolm Byrne: *Iran-Contra. Reagan's Scandal and the Unchecked Abuse of Presidential Power*, Lawrence, Kansas, 2014; Olmsted, *Real Enemies*, s. 183.

¹²¹ David Gates with Frank Gibney Jr.: „The Kennedy Conundrum“, *Newsweek*, 28. november 1988, s. 33; Philip Shenon: „25 Years After Kennedy Assassination, Debate Whips Up New Fury“, *International Herald Tribune*, 19.-20. november 1988; „Conspiracy theories remain unfounded“ (leder), *USA Today*, 23. november 1988; Sara Mosle: „Washington Diarist“, *The New Republic*, 21. november 1988, s. 46.

¹²² Robert Pear: „F.B.I. Faults Assassination Study“, *The New York Times*, 2. december 1980; Bruce E. Koenig: „Acoustic Gunshot Analysis. The Kennedy Assassination and Beyond“, *FBI Law Enforcement Bulletin*, november-december 1983, s. 1-9; Committee on Ballistic Acoustics, National Research Council, „Re-examination of Acoustic Evidence in the Kennedy Assassination“, *Science*, Vol. 218, No. 4568, 8. oktober 1982, s. 127-133.

ter fandt nævningene, at Oswald var skyldig.¹²³ Et højtprofileret dokumentarprogram om mordet, *The Men Who Killed Kennedy*, der hævdede, at præsidenten blev myrdet af tre navngivne medlemmer af den korsikanske mafia, udviklede sig til en medieskandale, da det viste sig, at de tre havde vandtætte alibier.¹²⁴ Det svækkede imidlertid ikke konspirationsteoriene, der fungerer som en moderne og sekulær form for tro, der giver deres tilhængere en mening med en verden, der ellers kan forekomme meningsløs og præget af tilfældigheder. Konspirationsteoriene bekræfter de troende i, at der er et overordnet formål med udviklingen, og at det er muligt for det enkelte individ at genvinde kontrollen med omgivelserne og genoprette et tabt utopia.¹²⁵

I de første årtier efter mordet havde oppositionen til den liberale fortælling om den enlige galning været domineret af skeptikere – de fleste med tilhørsforhold til venstrefløjten – der søgte at påvise fortællingens modsætninger og svagheder. Efter HSCA's konklusion indtog konspirationsteoretikere den ledende rolle. De udgav et stigende antal nyhedsbreve med titler som *Echoes of Conspiracy*, *Coverups!*, *The Third Decade*, *Grassy Knoll Gazette* og *The Continuing Inquiry*, hvor de udvekslede information og idéer,¹²⁶ og de styrkede bevægelsens institutioner og organisationer. I Washington, D.C., oprettedes et forskningsbibliotek om politiske mord (Assassination Archive and Research Center),¹²⁷ i Dallas åbnede et museum for konspirationsteorier (JFK Assassinati-

¹²³ Richard Zoglin: „What If Oswald Had Stood Trial?“, *Time*, 1. december 1986, s. 47; Vincent T. Bugliosi: „Did Oswald Kill JFK?“, *The Sunday Telegraph*, 23. november 1986.

¹²⁴ *The Men Who Killed Kennedy*, Central Independent Television 1989/PolyGram Video 1992; „Frenchman Denies Role in JFK Plot“, *International Herald Tribune*, 27. oktober 1988; Garry Elkins and James Tomlins: „We Didn't Kill the President“, *Daily Mail*, 27. oktober 1988.

¹²⁵ Den interesserede læser henvises til Peter Knight (red.): *Conspiracy Nation. The Politics of Paranoia in Postwar America*, New York & London 2002; Peter Knight: *Conspiracy Culture. From Kennedy to the X Files*, New York & London 2000; Robert Alan Goldberg: *Enemies Within. The Culture of Conspiracy in Modern America*, New Haven & London 2001; Hofstadter: *The Paranoid Style in American Politics*; Olmsted: *Real Enemies*; John Higham: *Strangers in the Land. Patterns of American Nativism 1860-1925*, New York (1955) 1978; David H. Bennett: *The Party of Fear. The American Far Right from Nativism to the Militia Movement*, New York (1988) 1995.

¹²⁶ Nyhedsbrevene kan findes i elektronisk form på Baylor University Library's hjemmeside (<http://www.baylor.edu/lib>).

¹²⁷ Ron Chepesuk: „Alphabetical by assassination: An archive with a cryptic bent“, *American Libraries*, september 1993, s. 706-708.

on Information Center),¹²⁸ og i 1991 begyndte interesserede at mødes til en årlig konference i Dallas.¹²⁹

Den kollektive erindring om mordet var nu en fortælling om et komplot og regeringens efterfølgende tilsløring, uden at konspirationsteoretikerne dog kunne enes om sammensværgelsens deltagere eller omfang. Nogle, som historieprofessor Michael L. Kurtz, nøjedes forsigtigt med at erklære, at det var umuligt at sige noget sikkert om selve komplotet,¹³⁰ mens Anthony Summers, John H. Davis og David E. Scheim holdt sig til Blakey's konklusioner og pegede på mafiaen, eksil-cubanere og CIA-agenter.¹³¹ Andre konspirationsteoretikere hævdede, at der var tale om et gigantisk komplot med tråde helt op i regeringens top. David Lifton hævdede således, at ukendte gerningsmænd havde bortført den døde præsidents lig og ændret sårene for at skjule, at de dræbende skud blev affyret forfra,¹³² mens Harrison Edward Livingstone og Robert Groden gik skridtet videre og påstod, at alle de fysiske beviser var forfalskede af den hemmelige regering, der var imod Kennedys forsøg på at få fred i Vietnam.¹³³ Det var vel kun naturligt, at der også var dem, der forsøgte at slå mønt af konspirationsteoretikernes drøm om at opklare århundredets mord, og flere personer stod derfor frem og påstod, at de havde været den mytiske anden skytte på græshøjen.¹³⁴

Konspirationsbølgen, der var blevet udløst af HSCA's akustik-analyse, kulminerede i december 1991 med premieren på instruktøren Oliver Stones *JFK*. Filmen fik betydelig indflydelse på den kollektive erindring, fordi flertallet af den amerikanske befolkning får deres vi-

¹²⁸ Fagin: *Assassination and Commemoration*, s. 151-152.

¹²⁹ Robert Sam Anson: „The story that will not die“, *U.S. News & World Report*, 2. december 1991, s. 16.

¹³⁰ Michael L. Kurtz: *Crime of the Century. The Kennedy Assassination From a Historian's Perspective*, Knoxville 1982; samme: „The Assassination of John F. Kennedy: A Historical Perspective“, *The Historian*, Vol. XLV, No. 1, november 1982, s. 1-19; samme: *The JFK Assassination Debates. Lone Gunman versus Conspiracy*, Lawrence, Kansas, 2006.

¹³¹ Anthony Summers: *Conspiracy*, London 1980; John H. Davis: *Mafia Kingfish. Carlos Marcollo and the Assassination of John F. Kennedy*, New York 1989; David E. Scheim: *The Mafia Killed President Kennedy*, London 1988.

¹³² David S. Lifton: *Best Evidence. Disguise and Deception in the Assassination of John F. Kennedy*, New York 1980.

¹³³ Robert J. Groden & Harrison Edward Livingstone: *High Treason. The Assassination of President John F. Kennedy and the Evidence of Conspiracy*, New York (1989) 1990.

¹³⁴ Henry Hurt: *Reasonable Doubt. An Investigation Into the Assassination of John F. Kennedy*, New York 1985.

den om historien fra film og tv, og fordi de etablerede meningsdannere blev rystet over, at medie giganten Warner Brothers ville investere 40 millioner dollars i en historieforfalskning. *JFK* byggede på tre utroværdige kilder: den tidligere anklager Jim Garrison, som i sine erindringer, *On the Trial of the Assassins*, genoplivede sin miskrediterede sammensværgelsesteori fra New Orleans;¹³⁵ *Crossfire*, et kompendium af konspirationsteorier samlet af journalisten Jim Marrs, der ellers specialiserede sig i okkulte komplotter;¹³⁶ og L. Fletcher Prouty, en tidligere oberst, der mente, USA blev styret af en hemmelig regering, og som havde kontakter til højreekstremister og holocaust-benægtere.¹³⁷ Oliver Stone havde tidligere lavet flere film om Vietnamkrigen (*Platoon*, *Born on the Fourth of July*), og senere blev han medforfatter til en bog og en dokumentarserie om USA's imperialistiske historie.¹³⁸ I hans genfortælling af retssagen i New Orleans i årene 1967-69 var Garrison idealisten, som forsøgte at bevise, at det militær-industrielle kompleks myrdede Kennedy for at forhindre hans planer om at trække USA ud af Vietnam. Budskabet i *JFK* var pessimistisk: De mørke kræfter bag komplottet var stadig ved magten og stærke nok til at hindre sandheden i at komme frem.¹³⁹ Filmen blev på den ene side promoveret som den historiske sandhed, men på den anden siden indrømmede Stone, at han havde taget sig visse kunstneriske friheder, og han betegnede *JFK* som en modmyte til Warren-kommissionens fortælling, hvorved han ligestillede sin blanding af fakta og fiktion med rapportens kildekritiske fremstilling.¹⁴⁰

JFK udløste endnu en national debat om den kollektive erindring om Kennedy-mordet. Størstedelen af den etablerede presse tog afstand fra filmen, som de beskrev som historieforfalskning og manipulation med sandheden, og de udtrykte generelt bekymring for, at den ville bidrage til at øge befolkningens kynisme og mistillid til myndighederne.¹⁴¹ På kort sigt betød debatten, at der blev taget initiativ til at

¹³⁵ Jim Garrison: *On the Trial of the Assassins*, New York (1988) 1991.

¹³⁶ Jim Marrs: *Crossfire. The Plot That Killed Kennedy*, New York (1989) 1990.

¹³⁷ Edward Jay Epstein: „The Second Coming of Jim Garrison“, *The Atlantic Monthly*, marts 1993, s. 92-94.

¹³⁸ Oliver Stone & Peter Kuznick: *The Untold History of the United States*, (2012) 2013.

¹³⁹ *JFK*, Warner Brothers, directed by Oliver Stone, 1991.

¹⁴⁰ Lisa Grunwald: „Why We Still Care“, *Life*, december 1991, s. 36.

¹⁴¹ Tom Wicker: „Does Stone's 'JFK' Murder the Truth?“, *International Herald Tribune*, 17. december 1991; Michael Specter: „JFK Conspiracy Theory: Young Converts“, smst., 24.-25. december 1991; Terrence Rafferty: „The Current Cinema: Smoke and Mirrors“, *The New Yorker*, 13. januar 1992, s. 73-75; Peter Tra-

deklassificere de dokumenter, der stadig var hemmeligstemplede. *The New York Times* og den tidligere formand for HSCA opfordrede til at afmytologisere drabet ved at åbne arkiverne,¹⁴² og i september 1992 vedtog Kongressen The President John F. Kennedy Records Collection Act, hvormed forbundsstaten forpligtede sig til fuldstændig åbenhed om mordet.¹⁴³

Samtidig med, at *JFK* og konspirationsteorierne dominerede den kollektive erindring, åbnede en begivenhed for muligheden for, at erindringen kunne udvikle sig i en anden retning. I 1989 fik drabet endeligt et fælles erindringssted, da The Sixth Floor Museum åbnede i skolebogslageret ved Dealey Plaza i Dallas.¹⁴⁴ Arbejdet med et museum om præsidentmordet havde været en langvarig og kontroversiel proces, idet nogle lokale kræfter helt ønskede at glemme mindet om tragedien ved at nedrive bygningen, og andre frygtede, at museet ville blive et mindesmærke over Lee Harvey Oswald. Dertil kom spørgsmålet, om museet skulle promovere fortællingen om den enlige gerningsmand eller konspirationsteorierne.¹⁴⁵ Initiativtagerne til museet var bevidste om dets rolle som erindringssted. Museumsdirektøren erklærede, at Kennedy-mordet var en del af nationens „collective memoir“, og formålet med erindringsstedet var at højtidlig holde begivenheden ved hjælp af „preservation, interpretation and commemoration“. De besøgende til „this sacred ground“ skulle gerne gennemgå en proces, der var „emotional, cathartic and ultimately affirming“ og således forsones sig med tragedien.¹⁴⁶ Det lykkedes museumsfolkene at undgå det minefelt, som drabet var blevet til, og konstruere en udstilling, der var afbalanceret, forklarede drabet i en større kontekst og overlod tolkningen til museumsgæsterne.¹⁴⁷ Måske pegede udform-

vers: „Movies: Oh, What a Tangled Web“, *Rolling Stone*, 23. januar 1992, s. 48-49; Norman Mailer: „Footfalls In the Crypt“, *Vanity Fair*, februar 1992, s. 76-81, 108-109; Gerald Ford & David W. Belin: „These Lies About Kennedy’s Death Have to Stop“, *International Herald Tribune*, 18. december 1991; *Who Killed JFK? Facts, Not Fiction*, CBS, 24 Hours, 1992.

¹⁴² „The Full Story on JFK“ (leder), *International Herald Tribune*, 17. januar 1992; Clifford Kraus: „Ex-Head of Committee on Killing Kennedy Wants All Files Opened“, smst., 23. januar 1992.

¹⁴³ Assassination Record Review Board, *Final Report* (September 1998), „Legislative History of JFK Act“, <http://www.fas.org/sgp/advisory/arrb98/> (18.2.2003).

¹⁴⁴ I 1993 blev Dealey Plaza erklæret som et nationalt mindesmærke.

¹⁴⁵ Fagin: *Assassination and Commemoration*, s. 45-150.

¹⁴⁶ Jeff West: „Introduction“ i, Conover Hunt: *Dealey Plaza National Historical Landmark*, Dallas 1997, s. 6.

¹⁴⁷ Smst., s. 10-69; A.C. Greene: „Exhibition Reviews. The Sixth Floor: A Per-

ningen af erindringsstedet hen imod det fremtidige indhold af den kollektive erindring om drabet.

En splittet kollektiv fortælling, 1992-2013

Hollywood er det vigtigste ophav til den kollektive erindring om nationens historie for størstedelen af den amerikanske befolkning. *JFK* var kun et eksempel på en ny bølge af paranoia-film og tv-serier, der vandt indpas i populærkulturen i 1990'erne og var symboliseret ved tv-serien *X-Files*. Denne „New Paranoia“ var ifølge Haynes Johnson resultatet af en udbredt følelse af usikkerhed, som han kaldte „the Age of Anxiety“.¹⁴⁸ Samtidige iagttagere pegede som årsager på globaliseringen, der gav nogle en følelse af, at de havde mistet kontrollen over deres eget liv (da præsident George H. W. Bush i 1991 annoncerede „the New World Order“ efter den kolde krig så mange konspirationsteoretikere heri en bekræftelse af deres værste formodninger); opblomstringen af militia-bevægelsen, der frygtede, at statsmagten var i færd med at fratage befolkningen deres våben; den konservative bevægelses antistatlige retorik; kampagnen mod præsident Clinton, som bl.a. bestod i anklager om mord, magtmisbrug og tilsløring; og internettets udbredelse, som gjorde det muligt for enhver at udbrede sammensværgelsesteorier. Efter årtusindskiftet gav terrorangrebene den 11. september 2001, krigen i Irak i 2003 og Tea Party-bevægelsens mistænkeliggørelse af præsident Barack Obama anledning til nye konspirationsteorier.¹⁴⁹ Meget af denne nye paranoia var rettet mod statsmagten. I 1994 var tilliden til offentlige myndigheder faldet til 19 % (fra et højdepunkt på 73 % i 1958).¹⁵⁰

Efter *JFK* indgik den kollektive erindring om Kennedy-mordet i denne nye konspirationbølge, hvilket blev afspejlet i, at 77 % af befolkningen i 1992 mente, at der havde været tale om en sammensværgelse.¹⁵¹ Den efterfølgende debat førte også til en styrkelse af inte-

sonal View“, *The Southwestern Historical Quarterly*, Vol. 94, No. 1, juli 1990, s. 171-177.

¹⁴⁸ Haynes Johnson: *Divided We Fall. Gambling with History in the Nineties*, New York & London 1994, s. 295, 298.

¹⁴⁹ Ted Goertzel: „Belief in Conspiracy Theories“, *Political Psychology*, Vol. 15, No. 4, december 1994, s. 731-741; David Aaronovitch: *Voodoo Histories. How Conspiracy Theory Has Shaped Modern History*, London (2009) 2010, s. 219-258, 285-317; Daniel Hellinger: „Paranoia, Conspiracy, and Hegemony in American Politics“, Harry G. West and Todd Sanders (red.): *Transparency and Conspiracy. Ethnographies of Suspicion in the New World Order*, Durham & London 2003, s. 222-225.

¹⁵⁰ Hellinger: „Paranoia, Conspiracy, and Hegemony“, s. 218.

¹⁵¹ Goertzel: „Belief in Conspiracy Theories“, s. 731.

ressen for Kennedy-mordet. Nye organisationer (Committee for an Open Archive og Citizens for Truth about the Kennedy Assassinations (CTKA)) blev oprettet, en paraplyorganisation (Coalition on Political Assassinations (COPA)) blev dannet for at samle alle interesserede, og flere hjemmesider så dagens lys.¹⁵² Konspirationsteoretikerne fandt ny inspiration i vidner, der trådte frem og fremsatte sensationelle (og udokumenterede) påstande;¹⁵³ oplysninger i de nyligt afklassificerede dokumenter; og fremkomsten af en pseudo-videnskabelig retning, kaldet „assassination science“, hvor selvudråbte „eksperter“ hævdede at bevise eksistensen af et komplot ved hjælp af metoder og argumenter, der lød videnskabelige, men som ikke var det.¹⁵⁴ Denne pseudo-videnskabelige retning, som bl.a. blev forfægtet af universitetsansatte med ph.d.-grader, byggede på den fejlagtige antagelse, at vidneudsagn var mere troværdige end fysiske beviser, og at der i tilfælde af uoverensstemmelse var tale om, at de fysiske beviser var manipulerede eller forfalskede, var en sørgelig konsekvens af den postmoderne udvikling på universiteterne, ifølge hvilken der ikke fandtes en objektiv virkelighed, men kun lige gyldige fortællinger.¹⁵⁵

Efter *JFK* og den pseudo-videnskabelige vending kan den mere seriøse (eller mindst useriøse) konspirationsteoretiske fortælling opdeles i fem mulige scenarier: 1) Mafiaen myrdede Kennedy som gengældelse for regeringens krig mod den organiserede kriminalitet;¹⁵⁶ 2) Kennedy blev myrdet af CIA og eventuelt kræfter i militæret, fordi han arbejdede for at afslutte den kolde krig, trække USA ud af Vietnamkrigen

¹⁵² F.eks. „JFK Lancer Productions & Publications“, <http://www.jfklancer.com> (3.6.2013); „The Mary Ferrell Foundation“, <http://www.maryferrell.org.wiki> (5.6.2013).

¹⁵³ Charles A. Crenshaw with Jens Hansen & J. Gary Shaw: *JFK: Conspiracy of Silence*, New York 1992; Lawrence K. Altman: „28 Years After Dallas, A Doctor Tells His Story Amid Troubling Doubts“, *The New York Times*, 26. maj 1992; Eloise Salholz with Daniel Glick & Gregory Cerio: „Did the Mob Kill JFK?“, *Newsweek*, 27. januar 1992, s. 37-38; Don Adams: *From an Office Building with a High-Powered Rifle. A Report to the Public from an FBI Agent Involved In the Official JFK Assassination Investigation*, Waltherville, Oregon, 2012.

¹⁵⁴ Aaronovitch: *Voodoo Histories*, s. 209-213.

¹⁵⁵ James H. Fetzer (red.): *Assassination Science. Experts Speak Out on the Death of JFK*, Chicago (1998) 2004; samme (red.): *Murder in Dealey Plaza. What We Know Now that We Didn't Know Then about the Death of JFK*, Chicago (2000) 2007. Fetzer, der var ph.d. og professor i videnskabsfilosofi ved University of Minnesota, var også medlem af „Scholars for 9/11 Truth“, der hævdede, at Bush-regeringen stod bag terrorangrebene på New York og Washington, D.C., i 2001 (Aaronovitch: *Voodoo Histories*, s. 238-239, 331-332).

¹⁵⁶ Lamar Waldron with Thom Hartmann: *Ultimate Sacrifice. John and Robert Kennedy, the Plan for a Coup in Cuba, and the Murder of JFK*, New York 2005.

og søge tilnærmelse til Castro;¹⁵⁷ 3) Lyndon Johnson (med bistand fra J. Edgar Hoover) enten sørgede for, at andre myrdede præsidenten, eller var selv bagmanden, hvorefter han dækkede over sandheden;¹⁵⁸ 4) Oswald blev trænet af KGB under sit ophold i Sovjetunionen, men dræbte præsidenten på eget initiativ;¹⁵⁹ 5) Præsidenten faldt som offer for den hemmelige krig mod Castro-regimet, enten fordi Castro gengældte CIA's attentatforsøg, eller fordi involverede CIA-agenter, mafia-medlemmer og eksilcubanere vendte sig imod Kennedy, efter han opgav planerne om at invadere Cuba efter missilkrisen i 1962.¹⁶⁰ Det fremgår, at den konspirationsteoretiske fortælling er stærkt præget af den kolde krig, idet forklaringen på mordet enten skal findes i den amerikanske nationale sikkerhedsstat eller i den kommunistiske Østblok. Det er dog fælles for alle teorier, at de netop forbliver antagelser, idet de mangler det afgørende bevis for komplottets eksistens.¹⁶¹

Samtidig med at konspirationslitteraturen blomstrede, var en anden og måske på længere sigt vigtigere udvikling i gang, nemlig en reaktion mod *JFK* og en tilbagevenden til den oprindelige officielle fortælling. Allerede på 30-årsdagen i november 1993 bemærkede det britiske *The Guardian*, at konspirationfortællingen havde kulmineret, og at konspirationsteoretikerne var „on the run“.¹⁶² 20 år senere viste opi-

157 David Talbots: *Brothers. The Hidden History of the Kennedy Years*, New York 2007; James W. Douglass: *JFK and the Unspeakable. Why He Died and Why It Matters*, New York (2008) 2009; L. Fletcher Prouty: *JFK. The CIA, Vietnam, and the Plot to Assassinate John F. Kennedy*, New York 2011; Mark Lane: *Last Word. My Indictment of the CIA in the Murder of JFK*, New York 2012.

158 Mark North: *Act of Treason. The Role of J. Edgar Hoover in the Assassination of President Kennedy*, New York 1991; Phillip F. Nelson: *LBJ. The Mastermind of the JFK Assassination*, New York 2011; Joseph P. Farrell: *LBJ and the Conspiracy to Kill Kennedy. A Coalescence of Interests*, Kempton, Illinois, 2011.

159 Ion Mikhai Pacepa: *Programmed to Kill. Lee Harvey Oswald, the Soviet KGB, and the Kennedy Assassination*, Chicago 2007.

160 Gus Russo & Stephen Molton: *Brothers in Arms. The Kennedys, the Castros, and the Politics of Murder*, New York (2008) 2009; Wilfried Huismann: *Stævne-møde med døden. Derfor skulle John F. Kennedy dø*, København 2007; Brian Latell: *Castro's Secrets. The CIA and Cuba's Intelligence Machine*, New York 2012; David Kaiser: *The Road to Dallas. The Assassination of John F. Kennedy*, Cambridge, Massachusetts, & London, 2008.

161 En konspirationsteori, der falder uden for denne kategorisering, blev oprindeligt fremsat af Bonar Menninger og genoplivet af Colin McLaren (*JFK. The Smoking Gun*, Sidney 2013) og Blaine Taylor (*Fifty Years On. The Murder of John F. Kennedy*, USA & UK 2013). De påstod, at Oswald var snigskytten, men at det dræbende skud ved en fejl blev affyret af en Secret Service-agent. Konspirationen bestod i, at sikkerhedstjenesten dækkede over den tragiske sandhed.

162 Simon Tisdall: „Kennedy anniversary sees return of lone gunman theory“,

nionsmålinger, at tilhængerne af sammensværgelsesteoriene var faldet til 61 %, mens opbakningen til den officielle version var steget til 30 %.¹⁶³ Årsagen til, at fortællingen om den enlige galning vandt ny tilslutning, var en ny bølge af bøger, der skrællede teorier og spekulationer væk og vendte tilbage til grundfortællingen: Lee Harvey Oswald skød præsidenten, han havde ligesom Jack Ruby ingen hjælpere, der var ingen sammensværgelse, og Oswalds handlinger skyldtes en blanding af hans sociale nederlag, han søgen efter et socialistisk paradys, voldsromantik og drøm om at blive kendt. Bølgen indledtes med Gerald Posners *Case Closed* fra 1993¹⁶⁴ og fortsatte med Norman Mailers *Oswald's Tale*, som bl.a. byggede på KGB's overvågning af den amerikanske afhopper,¹⁶⁵ Thomas Mellons *Mrs. Paine's Garage*, der viste, at Oswalds vej mod attentatet var fyldt med tilfældigheder,¹⁶⁶ og Max Holland og Mark Fuhrman, der argumenterede for, at det var nemt for Oswald at skyde præsidenten.¹⁶⁷ Bølgens foreløbige kulmination var Vincent Bugliosis *Reclaiming History*, hvor den tidligere offentlige anklager på i alt 2.566 sider gendrev de fleste teorier og spekulationer.¹⁶⁸

Fortællingen om den enlige gerningsmand adskilte sig imidlertid på to punkter fra den tidligere liberale konsensus. For det første vi-

The Guardian, 22. november 1993.

¹⁶³ Morgan Little: „Poll: Majority believes in JFK assassination conspiracy“, *The Los Angeles Times*, 15. november 2013, <http://www.latimes.com/nation/nation-now/la-na-nn-poll-jfk-assassination-conspiracy-...> (23.11.2013); „JFK, 50 years on“, *The Economist*, 23. november 2013, s. 43.

¹⁶⁴ Gerald Posner: *Case Closed. Lee Harvey Oswald and the Assassination of JFK*, London (1993) 1994.

¹⁶⁵ Norman Mailer: *Oswald's Tale. An American Mystery*, London (1995) 1996.

¹⁶⁶ Thomas Mellon: *Mrs. Paine's Garage and the Murder of John F. Kennedy*, New York 2002.

¹⁶⁷ Max Holland: „After Thirty Years: Making Sense of the Assassination“, *Reviews in American History*, Vol.22, No. 2, juni 1994, s. 191-209; Max Holland & Johan Rush: „J.F.K.'s Death, Re-Framed“, *The New York Times*, 22. november 2007, <http://nytimes.com/2007/11/22/opinion/22holland.html> (22.11.2007); Mark Fuhrman: *A Simple Act of Murder. November 22, 1963*, New York 2006.

¹⁶⁸ Vincent Bugliosi: *Reclaiming History. The Assassination of President John F. Kennedy*, New York 2007. Anmelderne modtog generelt værket positivt og roste Bugliosi for hans overbevisende dekonstruktion af konspirationsteoriene, se f.eks. Sheldon Stern: „A Prosecutor Takes on the JFK Assassination“, *Reviews in American History*, Vol. 36, No. 1, marts 2008, s. 142-150. Senere værker, der vendte tilbage til den oprindelige fortælling, var James Swanson: *End of Days. The Assassination of John F. Kennedy*, New York 2013 og Jonathan Mayo: *The Assassination of JFK. Minute by Minute*, London 2013.

ste flere undersøgelser, at Warren-kommissionens konklusion nok var korrekt, men at dens efterforskning havde lidt af flere svagheder, deriblandt at den var påvirket af det politiske behov for at berolige befolkningen før valget i 1964, og at FBI og CIA dækkede over deres egne fejltagelser og hemmelige operationer (attentatforsøgene mod Castro).¹⁶⁹ For det andet inddrog fortællingen de personer, der var blevet involveret i begivenhederne, og hvis liv blev påvirket af deres oplevelser. Således gav Larry A. Sneeds oral history-projekt om Dallas' politistyrke, *No More Silence*, et billede af almindelige politifolk, som ikke var trænet til at reagere på en national tragedie, men som forsøgte at gøre deres pligt og ind imellem begik fejl.¹⁷⁰ Gerald Blaine og Lisa McCubbin beskrev i *The Kennedy Detail* Secret Service-agenterne, der led af skyldfølelse, fordi de ikke havde været i stand til at beskytte præsidenten.¹⁷¹ Og Bill Minutaglio og Steven L. Davis fortalte i *Dallas 1963* historien om de højreekstremister, der bidrog til at forpuste det politiske klima i Dallas i 1963.¹⁷² Tilsammen bidrog disse fremstillinger til at menneskeliggøre fortællingen og samtidig bekræfte, at drabet var omgivet af tilfældigheder og fejl i stedet for at være et komplot.

Højtideligholdelsen af 50-årsdagen for drabet den 22. november 2013 indikerede også, at nationen måske var ved at vende tilbage til den oprindelige fortælling. Efter 50 år var drabet ved at blive en del af historien, og i lyset af de mange år syntes en større del af befolkningen at være villig til at acceptere, at der måske ikke var en dybere mening med drabet. Den etablerede presse støttede fortællingen om den enlige galning og forklarede konspirationsteoriene med behovet for at finde en mening med tragedien.¹⁷³ Den vigtigste mindehøjtidelig-

¹⁶⁹ Ted Gest & Joseph P. Shapiro with David Bowermaster & Thom Geier: „JFK: The Untold Story of the Warren Commission“, *U.S. News & World Report*, 17. august 1992, s. 28-31, 36-41; Evan Thomas with Patrick Rogers & Adam Wolfberg: „Who Shot JFK?“, *Newsweek*, 6. september 1993, s. 28-31; „JFK: The Real Cover-Up“, *Newsweek*, 22. november 1993, s. 32-50; Philip Sheldon: *A Cruel and Shocking Act. The Secret History of the Kennedy Assassination*, London 2013.

¹⁷⁰ Sneed: *No More Silence*.

¹⁷¹ Gerald Blaine & Lisa McCubbin: *The Kennedy Detail. JFK's Secret Service Agents Break Their Silence*, New York (2010) 2011.

¹⁷² Bill Minutaglio & Steven L. Davis: *Dallas 1963. The Road to the Kennedy Assassination*, London 2013.

¹⁷³ The Editorial Board: „JFK, 50 years later still a controversy: Our view“, *USA Today*, 22. november 2013, <http://www.usatoday.com/story/opinion/2013/11/21/president-john-f-kennedy-50th-anniversary-assassination-editorials-debates/3670357/> (19.4.2015); Scott K. Parks: „JFK conspiracy theories abound, despite a lack of evidence“, *The Dallas Morning News*, 16. november 2013, <http://www.dallasnews.com/news/jfk50/explore/20131116-jfk-conspir->

hed blev afholdt i Dallas og havde til formål at konstruere en ny (lokal) kollektiv erindring om drabet. De gennemgående temaer i talerne ved højtideligheden var mindet om Kennedys vision om en bedre verden og fortællingen om, hvordan Dallas havde rejst sig fra tragedien og udviklet sig til en driftig by. Således forsøgte kræfterne bag højtideligheden, byens ledere, at skrive selve drabet ud af den kollektive erindring og i stedet lave en opbyggelig fortælling.¹⁷⁴ Mindehøjtideligheden var omhyggeligt kontrolleret, og en lille gruppe konspirationstilhængere, der havde opfordret ligesindede til at besætte græshøjen („Occupy the Grassy Knoll“), symbolet på den alternative fortælling, blev holdt på afstand af det talrige politiopbud.¹⁷⁵ Muligvis var dette et tegn på, at konspirationsteoretikerne var ved at blive marginaliseret, og at en voksende del af befolkningen var ved at tilslutte sig fortællingen om den enlige gerningsmand.

Konklusion: Kennedy-mordet som symbol på to historiesyn

Der er nok flere forklaringer på, hvorfor de amerikanske medier og befolkningen fortsat er optaget af mordet på præsident Kennedy mere

acy-theories-abound-despite-a-lack-of-evidence.ecs (19.4.2015); David von Drehke: „Broken Trust“, *Time*, 25. november 2013, s. 77; James Wolcott: „Chronicle of a Death Foretold“, *Vanity Fair*, november 2013, <http://www.vanityfair.com/news/2013/11/jfk-assassination-anniversary-books> (19.4.2015); Beverly Gage: „Who Didn't Kill JFK?“, *The Nation*, 6.-13. januar 2014, <http://www.thenation.com/article/177632/who-didnt-kill-jfk> (6.1.2014); Fred Kaplan: „Killing Conspiracy“, *Slate*, 14. november 2013, http://www.slate.com/articles/news_and_politics/history/2013/11/john..._theories_debunked_why_the_magic_bullet_and_grassy.single_html (19.4.2015).

¹⁷⁴ Doug Swanson: „With solemn prayer, song, speech, Dallas commemorates legacy of JFK“, *The Dallas Morning News*, 23. november 2013, <http://www.dallasnews.com/news/jfk50/latest/20131122-with-solemn-song-speech-dallas-commemorates-legacy-of-jfk.ece> (19.4.2015); „Speech excerpts: Mayor Mike Rawlings, historian David McCullough“, smst., <http://www.dallasnews.com/news/jfk50/latest/20131122-speech-excerpts-mayor-mike-rawlings-historian-david-mccullough.ece> (19.4.2015).

¹⁷⁵ Scott K. Parks & Kevin Krause: „Protesters, conspiracy theorists, talk-radio star gathers on fringes of Dallas JFK event“, *The Dallas Morning News*, 23. november 2013, <http://www.dallasnews.com/news/jfk50/latest/20131122-protesters-cons...theorists-talk-radio-star-gather-on-fringes-of-dallas-jfk-event.ece> (19.4.2015). Et andet tegn på, at konspirationsteoretikerne var ved at miste opbakning, var, at paraplyorganisationen COPA ophørte med at fungere i 2014, og at CTKA ændrede karakter til en hjemmeside (Dave Ratcliffe: „Political Assassinations.com Now Archived“, 14. november 2014, <http://archive.politicalassassinations.net/2014/11/politicalassassinations-com-now-archived> (20.4.2015); CTKA Home Page (20.4.2015)).

end 50 år efter begivenheden.¹⁷⁶ Erindringen har været tæt forbundet med myten om Kennedy, og drabet på en mytisk figur vil altid være genstand for fascination. Det efterfølgende drab på den formodede gerningsmand, Lee Harvey Oswald, betød, at sagen aldrig har fået en tilfredsstillende afslutning, og der bredte sig den opfattelse, at mordet havde afgørende konsekvenser for USA's udvikling (efter mordet fulgte Vietnamkrigen, raceoptøjer, studenteroprøret, politiske attentater, Watergate osv.).

To grundfortællinger har domineret den kollektive erindring om drabet: Historien om den enlige galning, der muligvis var påvirket af omgivelsernes intolerante stemning, og som af psykologiske og politiske årsager på egen hånd myrdede præsidenten; og historien om præsidenten, der blev myrdet af en konspiration, fordi han var blevet en trussel mod stærke interesser (enten i USA eller i udlandet), hvorefter statsapparatet dækkede over sandheden. Den første fortælling er hovedsageligt blevet fremført af den etablerede presse og den politiske elite og blev oprindeligt formuleret under den liberale konsensus. Den har senere fået en renæssance som reaktion på de stadigt mere ekstreme konspirationsteorier. Den anden fortælling blev først formuleret af venstrefløjen som en kritik af den liberale fortælling på baggrund af Vietnamkrigen og Watergate og udviklede sig senere til en del af konspirationsbevægelsen. Som påpeget af Christopher Lasch skyldes Kennedy-mordets fortsatte fascination, at det har fungeret som et symbol på den elitære fortælling om irrationelle kræfter i befolkningen og den folkelige fortælling om elitens manipulationer.¹⁷⁷ Set på denne måde har den kollektive erindring om drabet været en kampplads for to forskellige verdens- eller historiesyn: Det ene, der hævder, at historien er fuld af tilfældigheder, og det andet, der påstår, at historien har en dybere og ofte skjult mening, og at alt kan forklares.

¹⁷⁶ Til sammenligning blev mordene på to af Kennedys forgængere, James Garfield i 1881 og William McKinley i 1901, relativt hurtigt glemt.

¹⁷⁷ Lasch: „The Life of Kennedy's Death“, s. 39.

SUMMARY

The assassination of President Kennedy in the collective memory

The assassination of President John F. Kennedy in Dallas, Texas, on November 22, 1963, was a relatively simple murder case, which was quickly solved with the apprehension of Lee Harvey Oswald, a Marxist and a former defector to the Soviet Union. But when Oswald was killed two days later while in police custody by Jack Ruby, a shady night club owner with ties to organized crime, doubts about the official explanation started to spread. This article describes how the nation's collective memory about the dramatic events in November 1963 has been influenced by commemorations, official investigations, the conspiracy movement and popular culture.

At first, the collective memory was dominated by the official explanation that a deranged, lone assassin murdered the president for no apparent reason. This fitted well with the dominant world-view amongst the elites according to which irrational forces lurked among the people and needed to be held in check by a rational leadership. This explanation was challenged in 1966-67 by skeptics, known as 'assassination buffs'. These were mostly left-wing critics of the Vietnam war, or victims of McCarthyism, who claimed that the government had misled the public. The movement to reopen the case suffered a temporary set-back when a trial collapsed, but following the Watergate scandal and revelations about abuses of the CIA and the FBI during the Cold War, Congress initiated a new inquiry. During the following decade, the public debate was dominated by conspiracy theorists who tried to identify the culprits: the mafia, CIA, FBI, Pentagon, exile Cubans, Castro, KGB, etc. This development culminated in 1991 with the movie JFK, which explained the assassination as a coup d'état with the aim of ending President Kennedy's movement towards détente with the Soviet Union. This obvious misrepresentation of history led to a return to the original narrative about the lone assassin. Commemorations of the assassination also suggest that the controversy has subsided and that the public remembers the events as a point of renewal. The debate about the collective memory about the Kennedy assassination has been a contest between two conflicting world-views, the elitist which sees history as influenced by coincidences, and the popular which explains events as the result of conspiracies. Possibly, the renewed belief in the single assassin indicates that Americans are now willing to accept the role of coincidence in public affairs and history.